

fugle & natur

4 | NOVEMBER | 2012

Dansk Ornitologisk Forening

- › Fugle ved vandhullet
- › Succes med lærkepletter
- › Filsø skaber begejstring
- › Fuglesang med høreapparat

BirdLife
INTERNATIONAL

Egon Østergaard
Formand i DOF

Jeg ved en lærkerede

For hvert år der går, bliver der mere stille over de danske kornmarker, for lærkesangen i Danmark og resten af Europa er blevet sjældnere og sjældnere de seneste 35 år. Hvor der i 1976 var 100 syngende sanglærker, er der i 2012 kun 40 tilbage. Der skrues så at sige ned for lyden med 2 pct. om året. Den dystre udvikling ses også for flere af de øvrige arter, der er knyttet til de stadigt større og mere intensivt dyrkede kornmarker. DOF's punkttællinger dokumenterer, at bestandene af fx agerhøne og vibe, som de fleste danskere forbinder med det danske landbrugsland, nu langsomt, men sikkert forsvinder. Noget må der gøres for igen at få sprækker af natur ind i de monotone dyrkningsflader. I 2011 lancerede DOF derfor begrebet lærkepletter over for bl.a. Fødevareministeriet, og glæden var derfor stor, da vi i begyndelsen af 2012 så, at landmænd nu kan udlægge bare pletter midt i kornmarken uden at blive straffet for at tillade eller ønske lidt mere mosaik i kornørkerne. Konkret har det betydet, at nogle landmænd i år har udlagt små områder uden afgrøder på maks. 100 m² og på op til 10 pct. af hver mark. Det lyder måske ikke af så meget, men engelske undersøgelser har vist, at blot en lærkeplet på 4 x 4 m per "fodboldbane" (1/2 ha) giver en dramatisk forøgelse af bestanden af sanglærker. I 2012 gennemførte DOF's lokalafdeling i Vestjylland et tilsvarende forsøg sammen med to landmænd og Videncentret for Landbrug. Resultaterne fra markerne i Spjald og Ådum understøtter de tidligere og langt større undersøgelser, der viser, at lærkesangen

over kornmarkerne kan øges med dette lille tiltag, der kun kræver, at landmanden undlader at tilså pletterne. Så stort er presset på agerlandets fugle, at der skal uhyre lidt til for at gøre en forskel – og udbyttetabet per m² er langt under en krone.

I Sverige, hvor tilbagegangen har været mindst lige så stor, lancerede Sveriges Ornitologiske Forening i 2011 et projekt, hvor man kan "købe" en lærkeplet for 50 kr. per år. En del af beløbet går herefter til at kompensere for indtægtstab til de landmænd, der også gerne vil have mere lærkesang i det åbne land. Sådanne landmænd, der drømmer om mere variation og natur, findes faktisk også i Danmark! De svenske erfaringer inspirerer i DOF. Som det fremgår, er lærkepletter en hurtig vej til flere lærkereder, så der er al mulig grund til, at lærkepletter også i 2013 og de kommende år af Fødevareministeriet accepteres i de danske kornmarker, uden at landmanden straffes økonomisk og administrativt ved fradrag i gødningsmængden på de få kvadratmeter. Endnu bedre ville det være, om landmænd ligefrem blev præmieret med EU-tilskud efter deisen, jo flere lærkepletter, jo flere penge. På lidt længere sigt bør lærkepletter, insektvolde, udyrkede bræmmer og andre naturforbedrende tiltag på dyrkningsjorden være en betingelse for at kunne modtage EU-støtte. På EU-sprog hedder det mere 'greening'. På dansk: mere naturligt liv i kornmarken.

Egon Østergaard
Egon Østergaard, Formand DOF

Forside

Drikkende duehøg ved vandhul. Læs mere om dette på side 6-7.
Foto: Allan Gudio Nielsen.

Udgivet af

Dansk Ornitologisk Forening – DOF – BirdLife Denmark
Vesterbrogade 138-140 . 1620 København V
Tlf. 33 28 38 00 (mandag-torsdag 10-16, fredag 10-15)
Mail: dof@dof.dk

Redaktør (ansv.): Helge Røjle Christensen

I redaktionen: Kommunikationschef Tine Stampe

Annoncer: Tina Møller Wiberg

Ture og møder: Vicky Knudsen

Udkommer: Primo februar, maj, august og november

Oplag: 17.000

ISSN: 01073729

Layout og tryk: Vivian Buch, www.SvendborgTryk.dk

Indhold

Succes med lærkepletter	3
Fugle ved vandhullet.....	6
Fuglesang med høreapparat	8
Ministeraftale og hæderspris	11
Filsø er genopstået	12
Arthur Christiansen 100 år	16
Op og ned for sortspætten	20
Havfugle ude af sind	24
Jesper Brinkmann i Gedser	26
Iøjnehøjde med 60.000	28
Lokalstof, ture og møder.....	30 - 44

Af Henrik Wejdling

Prisen for lærkesang: 32 kroner

Vellykket forsøg med lærkepletter i Vestjylland giver godt svar på det ellers umulige spørgsmål: Hvor meget værd er lærkesang?

Sanglærker. Foto: Helge Sørensen

Sanglærke synger fra pæl. Foto: Jan Skriver.

2 8 ud af 32 – eller 87,5 % - af alle sanglærker i to vestjyske kornmarker optrådte i de dele af markerne, hvor der var udlagt lærkepletter. Det er små bare pletter, hvor lærkerne kan hente føde til ungerne i form af biller og andre jordløbende insekter.

Tæller vi kun de syngende – og dermed sandsynligt ynglende med – så var det 15 ud af 15, eller altså 100 %, der holdt til i markafsnit med lærkepletter. Det er det enkle, men klare budskab fra DOF-Vestjyllands formand, Lars Holm Hansen og bestyrelsesmedlem Børge

Vistisen. De tilbragte i alt otte morgener i den regnvåde sommer med at tælle lærker i en vårbygmark i Spjald og en vinterhvedemark i Ådum. Alt sammen som en del af et kærtkomment demonstrationsprojekt, anlagt af Videncentret for Landbrug.

Gammel viden eftervist

Optællingerne efterviste sådan set blot, hvad vi har vidst lige siden midten af 1990'erne. Nemlig at lærken er afhængig af pletter med bar jord, hvor den kan finde insekter til sine sultne unger. Der er imidlertid en rigtig god grund til igen at få bekræftet sammenhængen. Fra i år det nemlig legalt for landmændene at etablere lærkepletter eller at lade bare pletter stå efter vinteren.

Sanglærker, foto:
Helge Sørensen.

Det var i sin tid den danske vildtbiolog Peter Odderskær, der gennemførte omfattende forsøg med lærkepletter i kornmarker. Den slags bare pletter havde lærken nemt ved at finde i tidligere tiders langt mere varierede og ekstensivt drevne landbrug. Men de kan være svære at finde i nutidens agerland, specielt i de egne af landet, hvor der dyrkes meget vinterhvede. Konsekvensen er, at alt for få lærker får held med 2. og 3. kuld, når markerne er vokset til. Det trækker sine tydelige spor i bestandsudviklingen (se grafen). Men Odderskær efterviste, at man kunne om ikke erstatte, så dog kompensere for ensformigheden ved bevidst at udlægge bare pletter i ellers lukkede kornmarker. Den idé tog englænderne til sig, idet de har indbygget støtte til etablering af lærkepletter i de engelske landbrugsstøtte-

ordninger – mens vi i Danmark på det nærmeste kriminaliserede bare pletter i afgrøder overhovedet.

Lærkepletter legaliseret

Når demonstrationsprojektet i Vestjylland kom på skinner netop i år, så er det fordi Fødevareministeriet efter opfordring fra bl.a. DOF i en vejledning i februar 2012 beskriver, hvordan det fremover vil være tilladt for en landmand at udlægge lærkepletter – eller bare at lade pletter stå i vinterafgrøder efter frost- eller fugtskader – uden at landmanden af den grund skal trækkes i sin landbrugsstøtte. Efter de sindrige regler for udbetaling af det, der i EU-sprog kaldes 'enkeltbetalingsstøtte' og som beløber sig til ca. 2.200 kr./ha, har det ellers hidtil været sådan, at en landmand kunne få

fratrasket 3 % af sin samlede støtte for hele hans ejendom, hvis bare en enkelt kornmark på hans gård ikke havde fuldt plantedække. En lærkeplet på 16 m² på en ejendom med måske 100 ha jord kunne således give et fradrag på 6.600 kr. Derfor skyndte landmændene sig om foråret ud for at efterså de bare pletter, der måtte være kommet i vintersæden hen over vinteren, og vårsædsmarkerne blev tilsået helt til randen og uden 'mandage' nogetsteds på markfladen. Med februar-vejledningen 2012 kanoniserer Fødevareministeriet imidlertid 'lærkepletter' med navns nævnelse, og siger i klar tekst, at sådan nogen må landmanden gerne udlægge eller bevare, hvis blot hver plet ikke overstiger 100 m², og at det samlede areal af lærkepletter og andre naturtiltag (vildtstriber, barjordsstriber og

Bevidst anlagt lærkeplet i Vestjylland.
Foto: Lars Holm Hansen.

insektvolde m.v.) ikke overstiger 10 % af den enkelte marks samlede areal.

Videncentret på banen

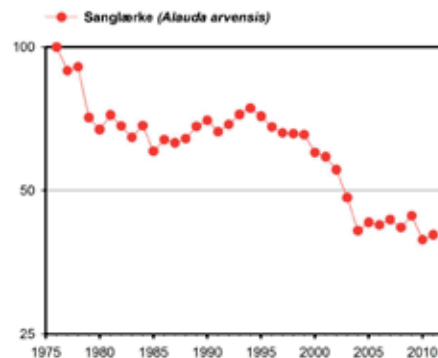
Den nye vished for lærkepletternes 'lovlighed' fik Videncentret for Landbrug til at udarbejde et fakta-ark om lærkepletter på linje med centrets øvrige fakta-ark om naturtiltag. Det er fakta-ark, som benyttes af konsulentvæsenet og de enkelte landbrugere ved tilrettelæggelse af driften. For lærkepletternes vedkommende beskrives støttereglerne, og hvordan pletterne rent teknisk kan etableres ved at løfte såmaskinen eller fræse efterfølgende. Men der er behov for massiv formidling og demonstrationsforsøg for at udrydde mistro blandt landmænd til, om det nu virkelig også kan passe, at der ikke længere er fare for træk i enkeltbetalingen ved udlæg af lærkepletter. Forsøget i Vestjylland blev etableret med hjælp fra lokale konsulenter og velvillige landmænd – og ikke mindst de to vestjyske ornitologer. Det skete lidt vel sent på sæsonen måske, idet pletterne først etableredes i slutningen af maj ved fræsning af hhv. fem pletter af 4x10 meter i vårbygmarken ved Spjald og ni pletter af samme størrelse i vinterhveden i Ådum. Hertil kom nogle problemer med genvækst i specielt hvedemarken samt dårligt vejr til fugletællinger. Men alt dette til trods kom demonstrationsprojekterne ud med et overbevisende resultat, som tyder på succesfulde 2.-kuld hos sanglærke.

Pris: 1 kr. pr. kvadratmeter

Projektet blev rundet af med en markvandring, hvor ornitologer og landmænd kom i fin dialog. Her oplyste en af 'lærkepletværterne', at han havde opgjort sine samlede tab ved etablering af lærkepletter til i størrelsesordenen 1 kr. pr. m² (omkostninger ved etablering samt afgrødetab). Englændernes erfaringer viser, at selv ved blot to lærkepletter af 4x4 m pr. ha – eller et tab på 32 kr. pr. ha - opnås synlige resultater i form af fremgang i lærkebestanden. Det er således ikke økonomien, der er den store barriere. Derfor gælder det nu om at gøre landmændene trygge ved lærkepletterne, så de ikke længere frygter at miste enkeltbetalingsstøtte.

Lærkepletter med i reform

DOF vil nu gøre sit til, at det glade budskab om lærkepletternes 'lovlighed' vinder udbredelse. Samtidig vil vi arbejde for, at lærkepletter bliver en del af det 'greening-element', som EU's landbrugsreform vil indføre. Det går ud på, at landmændene skal udlægge mindst 7 % af deres ejendom med naturtiltag for at modtage de sidste 30 % af deres støtte. DOF støtter også landbrugets ønske om, at man skal kunne se bort fra regulering af gødningsnormen, hvis landmanden etablerer eller 'freder' en naturligt opstået lærkeplet. Bureaukratiet skal ikke kvæle lærkesangen! Også i forhold til Natur- og Landbrugskommissionen vil DOF signalere, at der er behov

Bestandsindeks for sanglærke, baseret på DOF's punktællingsprogram siden 1976.

for bogstaveligt talt at slå huller helt ud i selve kultursteppen, hvis vi skal sikre et højt artsniveau i landskabet – ud over selvfølgelig at passe på kronjuvelerne i form af sjældne og truede arter i de egentlige naturområder. Det gode budskab for landmændene og deres økonomi er, at desto bedre vi bliver til at gennemskue de enkelte agerlandsarters behov, desto mere målrettet kan indsatsen gøres, og desto mindre areal behøver den enkelte landmand så afstå til naturtiltag. I DOF er vi overbeviste om, at man med 10 % udlagt til naturtiltag kan komme rigtig langt med beskyttelse og fremme af agerlandets arter.

Henrik Wejdling er medlem af DOF's hovedbestyrelse og landbrugsnetværk. En kort afrapportering af sommerens demonstrationsprojekt kan ses på DOF's hjemmeside.

Ubevidst lærkeplet, men med samme positive virkning for fuglene. Også de er nu "lovlige". Foto: Helge Røjle Christensen.

Fugle ved vandhullet

Tekst og foto: Allan Gudio Nielsen

*Det er tilladt at slubre,
også for musvåger.*

Et bad gør jo ingen (skov)skade...

Bence Máté fra Ungarn hører til blandt verdens dygtigste fuglefotografer. Ved hans gård i Pusztaszer, to timers kørsel syd for Budapest, har han anlagt en række fotoskjul. Her kan besøgende komme helt, helt tæt på fuglene.

I juli besøgte Fugleværnsfondens naturvejleder, Allan Gudio Nielsen, stedet for at indsamle inspiration til nye fugle- og fotoskjul på Fugleværnsfondens reserver. Det blev en uforglemmelig tur i selskab med duehøge, biædere, ellekrager, piroler m.m. Her er blot et lille udpluk af nogle af de mange fugle, som dagligt besøgte de lokale vandhuller for enten at slukke tørsten eller tage et forfriskende bad.

Stillits i dilemma, skal man drikke – eller skal man spise.

Før fuglesangen forsvinder

Af Bó Kayser

Bo Kayser på tælling med høreapparat (indsat). Foto: Ulla Kayser.

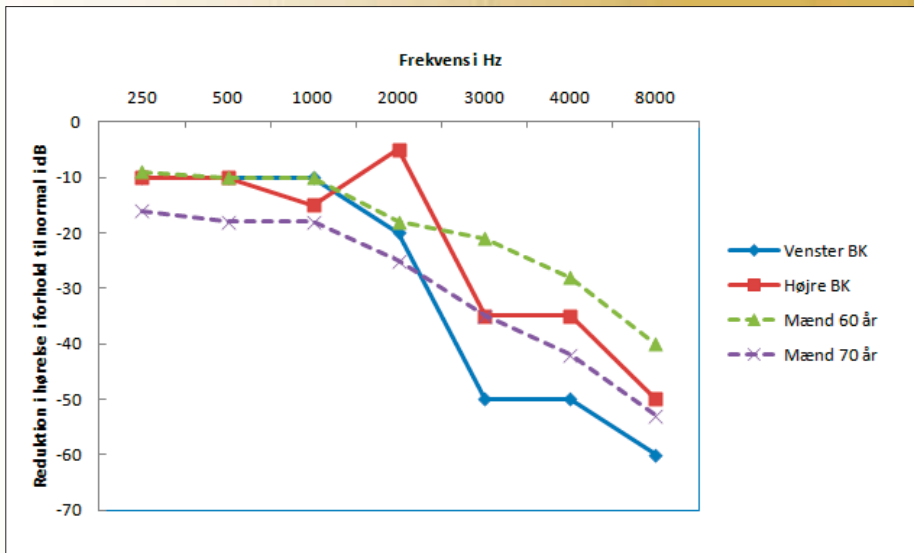
Mange mennesker ville høre mange flere fugle med høreapparat. For Bo Kayser betød det 60 procent flere fugle. Læs hans gode råd her før din næste fugletur, den næste punkttælling eller det kommende Atlas-projekt.

Ville du få briller, hvis du så dårligt uden? Ja. Ville du tage brillerne på, når du tog på fugletur? Ja. Ville du få høreapparater, hvis du havde nedsat hørelse? Det er der mange, som ikke gør. Og de går glip af me-

get mere, end de tror. Jeg har selv for nylig fået høreapparater og vil gerne fortælle om de overraskende store forbedringer, det har givet. Selv er jeg kun 55 år, men har alligevel betydeligt nedsat hørelse for lyde oppe

i diskanten. Det generer ikke ret meget i mit daglige arbejde med mennesker. Det virker bare, som om folk mumler mere end før. Men evnen til at høre visse fugles og andre dyrs stemmer er væsentligt nedsat. Hvordan ved vi, hvad vi ikke hører? Jeg har

Audiogram for min hørelse (BK) målt kort før punktoptællingerne blev foretaget. Der er sammenlignet med den typiske aldersbetingede hørenedsættelse for mænd på 60 og 70 år.

selv spurgt vores søn, når vi var ude sammen, om han kunne høre fx buskgræshopper på steder, hvor jeg før har hørt dem. Det kunne han, men lydene var væk for mig. Efterhånden blev skimmelflagermus, græshopper, fuglekonger og græshoppesangere tavse for mig, og her i foråret var vindrosslens "dsiii" kald forsvundet. Der sad en vindrossel i en busk tæt på, åbnede næbbet, som de gør, når de siger "dsiii", men jeg kunne næsten ikke høre det. Så var det nok. Høreprøve hos ørelægen viste svag hørenedsættelse op til 2 kHz og ret kraftig nedsættelse fra og med 3 kHz. Bagefter var det bare at besøge en privat høreklub og få bestilt to høreapparater.

Hvilke fuglearter mister du?

Det er naturligvis afhængigt af, hvor vores høretab ligger. Den høje piben, som bl.a. solsort bruger som advarsel for rovfugl, ligger helt oppe på 9 kHz. Fuglekongens sang og kald ligger omkring 6-7 kHz og græshoppesangerens på omkring 5 kHz. Til sammenligning ligger gøgens kukken helt nede omkring 1 kHz og nattergalens sang omkring 3 kHz. For de fleste af os er det fuglearterne med de diskante (høje) stemmer, vi hører dårligt eller slet ikke kan høre. Af de almindelige danske ynglefugle, hvis bestandsudvikling følges ved hjælp af de årlige punkttællinger, har følgende arter stemmer, som ligger over 4 kHz. Arterne er derfor blandt dem, vi som ældre har sværere ved at høre: Tårnfalk, mursej-

Græshoppesangerens sang forsvandt for Bo Kaysers øren. Nu kan han høre den igen. Foto: Allan Gudie Nielsen.

Også gul vipstjerts sang ligger i det høje stemmeleje, hvor ældre optællere har svært ved at lytte med. Foto: Jan Skriver.

ler, landsvale, skovpiber, engpiber, gul vipstjert, hvid vipstjert, gærdesmutte, jernspurv, rødhals, rødstjert, græshoppesanger, tornsanger, gransanger, løvsanger, fuglekonge, grå fluesnapper, halemejsse, sumpmejsse, topmejsse, sortmejsse, blåmejsse, musvit, træløber, bogfinke, stillits, tornirisk, kernebider, gulspurv, rørspurv og bomlærke.

Hvor mange flere fugle?

Da jeg var ude den første morgen med høreapparat på begge ører, gav det noget af en aha-oplevelse. Var det virkelig så meget, jeg havde mistet! Men hvor stor forbedring gav høreapparaterne målt objektivt. På 20-punkts ruter i henholdsvis Vaserne og Rude Skov nord for København lavede jeg sammenlignende standard punktøptællinger med og uden høreapparat. Forskellen med og uden høreapparat var langt større, end jeg havde fornemmet på turene. Resultaterne fra punktøptællingerne viste, at der blev hørt omkring 60 pct. flere fugle, når der blev brugt høreapparater, end når der ikke blev. Det var jo ret imponerende. Det kan oplyses, at det for lukkede naturtyper som skov og mose er omkring 2/3 af fuglene, som registreres fordi de høres, og 1/3 fordi se ses. En sjov ting ved tallene var, at de bekræftede, at forbedringen er størst for arter med højt stemmeleje (over 4 kHz). For dem var forbedringen hele 72 pct. For arterne med dybt stemmeleje (under 2 kHz) var forbedringen kun 30 pct.,

mens den for mellemgruppen var på 64 pct. Det var altså ikke uden grund, at det den første morgen med høreapparater havde givet en positiv aha-oplevelse.

Hvordan får du høreapparater?

Normalt henvender man sig først til en ørelæge, hvor du gennemfører en høreprøve. Hvis den viser, at du har en betydelig hørenedsættelse inden for taleområdet, laver ørelægen en anbefaling til kommunen om at give tilskud til høreapparaterne. I mit tilfælde bevilligede kommunen et tilskud, som gjorde, at jeg ikke selv kom til at betale noget for apparaterne. Prisen for to høreapparater er i øvrigt ikke højere, end hvad der svarer til et rimeligt teleskop eller en uges tur med DOF Travel. Med anbefalingen i hånden henvendte jeg mig til en privat høreklub, som så i løbet af to uger skaffede apparater efter eget valg og indstillede dem til mine behov. Der var god service hele vejen igennem.

Et eller to høreapparater?

Hørenedsættelsen er tit større på det ene øre end på det andet. Derfor bliver der måske kun bevilliget tilskud til et høreapparat. Men med kun et høreapparat opleves lydbilledet helt skævt. Lydene i diskanten kommer tilsyneladende alle fra høreapparatets side, og både retning og afstand er meget svær at bedømme. Til ornitologer vil jeg derfor meget anbefale at få høreapparat på begge ører.

Fuglenes Hus har fundet tal frem for aldersfordelingen blandt medlemmerne (se tabel 1). Gennemsnitsalderen er høj, omkring 63 år, og stigende. Det samme gælder for optællerne i Punktøptællings- og Caretaker-projektet. Og det kommer også til at gælde for det kommende Atlas III-projekt. Du vil selv få stor glæde af at bruge høreapparater, hvis du har nedsat hørelse. Og DOF kommer virkelig til at få brug for, at også vores gamle ører er gode de kommende år. Spids ørerne til Atlas III.

Skru op for nye oplevelser!

Her for nylig var jeg på tur til Holløse Bredning i Nordsjælland. Det var meget stille både mht. vind og fuglestemmer. For første gang brugte jeg høreapparaternes funktion til at skru op for lyden. Effekten var imponerende. På 2-300 meters afstand kunne jeg pludselig høre de svage kald fra en gruppe skægmejsere og kaldene fra nogle blåmejsere, som søgte føde i tagrørene. Man kan allerede i dag få "apps" til smartphones, som kan genkende musikstykker. Det næste bliver vel, at vi kan få en fuglegenkendelses-app, som via signalet fra høreapparaterne kan vise, hvilke fuglearter vi hører.

Bo Kayser er uddannet biolog, men arbejder som IT-konsulent. Han har i mange år været turlleder for DOF København. I 1980-erne sad han i styregruppen for Punktøptællingsprojektet og skrev mange artikler i foreningens blade om resultaterne. Siden har Bo bl.a. arbejdet for Videnskabeligt Udvalg og for DOF Københavns bestyrelse.

Høreapparater er relevante for mange af DOF's medlemmer

Tabel 1. Aldersfordeling blandt DOF's medlemmer.

Alder	2008	2012
18-39 år	5 %	6 %
40-49 år	11 %	10 %
50-59 år	25 %	25 %
60-69 år	45 %	38 %
70+ år	14 %	21 %

Truede fugle får seks millioner

En ny aftale mellem DOF og Miljøministeriet blev den 28. september 2012 underskrevet i særdeles relevante omgivelser på Saltholm.

Aftalen sikrer DOF seks millioner kroner over de næste fem år til overvågning af truede fuglearter. Derudover gør aftalen det muligt at følge bestandsudviklingen hos de mere almindelige danske fuglearter.

Miljøminister Ida Auken og DOF's formand Egon Østergaard underskriver den nye "ministeraftale".
Foto: DOF.

"Aftalen er vigtig, for at vi kan overvåge og beskytte fuglearter, som er i fare for at forsvinde fra den danske natur. Med denne aftale kan vi nu videreføre de projekter, der giver opdateret viden om udviklingen for en række truede og almindelige fugle i Danmark", siger Egon Østergaard, formand for DOF. DOF har tidligere haft en aftale med Miljøministeriet, men den udløber med udgangen af 2012. Den nye aftale, der er udvidet i forhold til den nuværende, er på 1,2 millioner kroner om året de næste fem år. Pengene går til engfugle, hedehøge, punkttællinger, DOFbasen og som noget nyt også til det netværk af artskoordinatorer, der overvåger 45 af Danmarks fåtallige ynglefugle. Samtidig forpligter DOF sig til løbende at indsamle viden og stille den til rådighed for Miljøministeriet. Aftalen sikrer således, at staten kan have opdateret viden om en række fuglearters status i Danmark.

Hæderspris til Per Janfelt

Dansk Ornitologisk Forenings årlige hæderspris i 2012 går til Per Janfelt fra DOF-Sønderjylland. Per Janfelt får prisen for sin imponerende indsats for DOF og fuglene, både landspolitisk og som lokal aktør.

Foto: Helge Røjle Christensen

Senest har Per Janfelt, som er forhenværende dommer, vundet en afgørende sag for DOF ved Århuskonventionens kontrolkomite i Geneve. Det drejer sig om den såkaldte gebyrsag, hvor DOF klagede over VK-regeringens beslutning om at pålægge miljøorganisationer et gebyr på 3000 kroner for at klage over kommunernes afgørelser i miljøsager. Per Janfelt repræsenterede DOF ved høringerne i Geneve og vandt en historisk sejr. Det er ikke før sket, at en dansk lov er dømt i strid med en international konvention. Århuskonventionen under FN er naturen og miljøets "menneskerettigheds erklæring" og skal sikre befolkningens adgang til oplysninger, medvirken og klageadgang på miljøområdet. Per Janfelt har også med succes ført en lang række klagesager for DOF, når det

gælder kommuners tilladelser til udvidelse af husdyrproduktion (læs Fugle og Natur nr. 4-2010).

"Der er nok ikke så mange af vores medlemmer, der er bekendt med omfanget og rækkevidden af Pers enorme naturpolitiske indsats. Derfor håber jeg, at prisen kan være med til at bringe betydningen af Pers ankeindsats frem i lyset. Han har jo stort set vundet alle sagerne i Natur- og Miljøklagenævnet. Og han bør hædres, fordi han på eksemplarisk vis håndterede og vandt gebyrsagen i FN, imod den danske stat, mens sagen er i klar erindring", siger Lennart Pedersen, formand for Hæderudvalget i DOF.

Prisen overrækkes på DOF's repræsentantskabsmøde i november.

Filsø – man må knibe sig i armen

Fugle og folk flokkes i den virkeliggjorte drømmesø

Klichéen har ofte været misbrugt, men her passer den. Luften er vitterligt fyldt med fugle over den genskabte Filsø. På den ene side af Dæmningsvejen tusinder af krikænder. På den anden side endnu flere kortnæbbede gæs. Men hvad er årsag til panikken? Er det stedets nu faste havørne, som slår et slag ud over gåsevrimlen? Eller måske vandrefalken, der får krikænderne til at piske søens unge bølger til skum? Det kan også være jægerne i grønt camouflagetøj, som her i slutningen af september har en af deres sidste dage på fortidens jagtkontrakt. Efter første oktober har der været helt fred for den slags i Filsø. Det er jo Aage V. Jensen Naturfond, som har overtaget ejendommen.

Fugletællere rykker ind

Under alle omstændigheder er den voldsomme vrimmel en sand udfordring for en fugletæller. Så det er godt, at der er mange af slagsen. Dansk Ornitologisk Forenings caretaker-gruppe ved Filsø er på denne dag repræsenteret af Keld Bakken, Jens Ole Byskov, Harry Jensen, Jørgen Hjorth Jensen og Jens Rye Larsen, der også er formand for DOF-Sydvestjylland. Men faktisk er der ikke mindre end 25 aktive feltornitologer i gruppen "Der var også enkelte caretakere, som fulgte fuglelivet ved Filsø tidligere, men der skete en eksplosion i interessen, da det blev kendt, at søen skulle genskabes", fortæller caretakerne. Og begejstringen lyser ud af dem:

"Vandet blev lukket ind i den sydlige del, Søndersø, den 2. juli. Efter bare fem dage talte vi en flok på omkring 200 tinksmede og 22 krumnæbbede ryler fouragerede i sjøp vandet i knaldrøde yngledragter". Noget af de mest overraskende for fugletællerne ved Filsø er, at den ny sø har tiltrukket en flok på flere end 1000 blichøns. "Der er ellers næsten ingen blichøns i Sydvestjylland, så hvordan spredes nyheden om søen egentlig blandt fuglene?", lyder det næsten filosofiske spørgsmål i efterårsluften.

Masser af andre fugle har fundet ud af det. Noget af det mest imponerende har været en flok på 14.500 krikænder. Søen har med det samme tiltrukket fiskeørne, fordi store

Tusinder af kortnæbbede gæs og andre fugle over Mellemsø i Filsø. Billedet er taget kort før den officielle indvielse, hvor der blev lukket vand ind i området.

De har nok at se til, caretakerne ved Filsø. Her er det fra venstre Keld Bakken, Jens Ole Byskov og Jens Rye Larsen.

fisk fra kanaler og vandløb omkring Filsø er svømmet ud i de nye muligheders vand. Havørnene ser allerede ud til at overveje ynglesæsonen næste år, og for mange af rovfuglene var det rent ædegilde, da vandene for alvor steg i søen. "Musene flygtede jo mod tørre steder og nogle kravlede op i vegetationen, hvor en større samling rørhøge så havde let ved at plukke middagsmaden", fortæller caretakerne.

Der er tilsyneladende stadig ekstra mange mus i bredzonen omkring det stigende vand, for musvåger, tårnfalke og en hel lille flok blå kærhøge jagter nu rundt over græsmarkerne. En ung steppehøg kommer også forbi, og det dæmper på ingen måde begejstringen.

DOF står for overvågning

En gang om måneden laver caretakergruppen en totaltælling af Filsøs fugle. Det

Vandet blev lukket ind i den sydlige del, Søndersø, allerede den 2. juli i år. Og så gik det ellers stærkt. Bent Jakobsens tre billeder er taget den 5. juli (øverst), den 7. juli (i midten) og den 20. juli (nederst).

Caretakerne på Dæmningsvejen, der er blevet hævet og bevaret som en fortræffelig adgangsvej for naturinteresserede. Fra venstre Jens Rye Larsen, Keld Bakken, Jens Ole Byskov og Harry Jensen.

kræver en styrke på 10-12 tællere, og det lægger op til socialt samvær. "Vi mødes efter hver tælling til en kop kaffe og snakker om resultaterne. Det er faktisk en af de vigtigste timer under hele

tællingen", siger Jens Rye Larsen. DOF's caretakere har nu også fået overdraget ansvaret for den officielle fugleovervågning ved Filsø. Det er resultatet af en aftale mellem DOF og Filsøs ejere

Aage V. Jensen Naturfond. En lignende ordning er etableret i Lille Vildmose, som også ejes af Naturfonden. Når DOF varetager de faste tællinger i vigtige fugleområder, så har det også den

Krikænderne pisker vandet til skum i Søndersø, den sydlige del af den genskabte Filsø.

store fordel, at resultaterne med sikkerhed indtastes i DOFbasen. Dermed kan alle fugle-venner landet over følge med i udviklingen. Caretaker-arbejdet er frivilligt og ulønnet, men kvaliteten af tællingerne er sikret gennem et nøje tilrettelagt program, som er udarbejdet af biologer i Dansk Ornitologisk Forening. Ud over de faste månedlige total-tællinger af rastende fugle, så skal der laves en halv snes linje-takseringer eller transekt-tællinger i omegnen af søen. Her vil man også indhøste erfaringer til brug for de tællemetoder, der skal anvendes under de kommende års Atlas III-projekt.

Tusinder af gæster

Det er næppe en overraskelse, at både fugle og fuglefolk flokkes ved Filsø, men det store naturgenopretningsprojekt har også vist sig at have appel til et bredere publikum. Naturvejleder Bent Jakobsen fra NaturKulturVarde (Varde Kommune) har i år holdt 27 ture til Filsø med i alt 1345 deltagere. Mens vi står og nyder fuglene på Dæmningsvejen, så går der hele tiden mennesker frem og tilbage, mange af dem uden kikkert, men med nysgerrige blikke.

"Der er slet ingen tvivl om, at Filsø bliver en publikumstræffer og en gevinst for hele egnen. Men det er godt, at det er Aage V. Jensen Naturfond, som ejer området. De kan tillade sig at prioritere beskyttelsen over benyttelsen", siger Bent Jakobsen. Selv har han været naturvejleder og før da observatør i området gennem flere årtier. Om kort tid går Bent Jakobsen imidlertid på efterløn: "Og så får jeg jo rigtig tid til at nyde Filsø", siger han.

Respekt for Fonden

Med overtagelsen og genskabelsen af Filsø har Aage V. Jensen Naturfond sat endnu en tyk våd streg under sin enestående position i dansk naturforvaltning. Fonden ejer i dag mere end 20 vigtige danske naturområder og heriblandt nogle af de største som Vejlerne, Lille Vildmose og nu Filsø. Alle steder forvaltes områderne målrettet for at bidrage til "naturens bevarelse og udvikling samt de vilde dyrs beskyttelse", som det formuleres i fondens overordnede formål. Det er nærmest en skræmmende tanke at

forestille sig Danmark uden Aage V. Jensen Naturfond. Eller "Onkel Aage" som er kæle-navnet blandt mange naturvenner. Fondens aktuelle projekt ved Filsø møder da også respekt hos fagfolk i Miljøministeriet: "Filsø ligger som en betydningsfuld trædesten mellem Ringkøbing Fjord og Vadehavet på fuglenes trækrute langs Vestkysten. Derfor havde den stor betydning i gamle dage, og det vil søen utvivlsomt få igen", siger biolog John Frikke fra Naturstyrelsen i Ribe, der har siddet med i arbejdsgruppen bag projektet. "Det mest usikre og spændende er nok, hvilke ynglefugle der kommer. Filsø er dygtigt designet med mange fugleøer og en fin bredzone mod øst, men andre steder har det vist sig vanskeligt at få de mere krævende arter som visse vadefugle og sortternen til at slå sig ned i nye vådområder. Vi håber, at Filsø er så tiltrækkende, at det vil lykkes her", siger John Frikke. Også han har fulgt udviklingen ved søen lige siden begyndelsen af 1970'erne. Filsø er ikke bare en drøm, der er blevet til virkelighed. Filsø er mange drømmes opfyldelse.

Caretaker-projektet

Dansk Ornitologisk Forenings Caretaker-projekt har kørt siden 2003, støttet af Aage V. Jensen Naturfond. Projektet afsluttes 1. august 2013. Projektet går ud på at overvåge, beskytte og formidle en række fåtallige fuglearter og de vigtigste danske fuglelokaliteter. Arbejdet udføres af frivillige fra DOF og har været organiseret fra Fuglenes Hus.

46 fuglearter og næsten 200 lokaliteter har været med i Caretaker-projektet. Når projektet afsluttes i 2013 vil en del af aktiviteterne blive ført videre i andet regi. Det er planen, at caretaker-grupperne ude på lokaliteterne vil blive knyttet sammen med DOF's lokalafdelinger, mens en ny aftale mellem DOF og Miljøministeriet sikrer statslige midler til et netværk af artskoordinatører, som fortsætter overvågningen af en række sjældne og truede fuglearter.

Filsø

Filsø havde engang en størrelse på 3000 ha. og var dermed Danmarks næststørste sø. Men søen blev afvandet i flere omgange, senest i årene 1941-50, hvorefter der kun var to små søer på i alt 90 ha. tilbage.

Aage V. Jensen Naturfond erhvervede Filsø i 2011 for at genskabe det vigtige naturområde. Fremover vil søen blive på 915 ha. – Danmarks sjette største sø – omgivet af enge, moser og rørskove. Hele naturområdet er godt 2.300 ha. stort. Den ny Filsø blev officielt indviet den 7. oktober 2012.

Arthur – forud for sin tid

Af Helge Røjle Christensen

Pomeransfugl fotograferet i Lapland engang i 1940'erne. Arthur Christiansen brugte først snore til at udløse kameraet på afstand, så han kunne kun tage et billede af gangen. Senere gik han over til skjul.

Arthur Christiansen som 26-årig. Fotograferet på en ekspedition i Grønland i 1938.

Arthur Christiansen var igennem årtier en af verdens førende fuglefotografer. "Fuglene var hele hans liv. Jeg var jaloux på dem", siger datteren Eva i dag. Her i 2012 ville Arthur Christiansen være fyldt 100 år.

Fyens Stiftstidende, 29. april 1946:
"Foran mig sidder en høj Mand med skarpt markerede Træk og præget af Uvilje til Interview. Gang på Gang vandrer hans Blik mod det blaa Felt i Vinduets øverste Rude, som om han ønskede sig langt bort til en frit og aabent Revier, maaske Vest Stadil Fjords rørjungler, hvor Rørdrum og Rørhøg rejser Vingesus over Rørskovene.

Det er Fyenboen og Fuglefotografen Arthur Christiansen, som for Tiden gæster sit Hjem i Uggerslev på Nordfyn."

Berlingske Aftenavis, 13. juli 1957:

"Med favnen fuld af film og fotos, paa hvilke nogle af Europas mest sky fugle optræder i familielivets intimeste scener, er Arthur Christiansen, dyrefotografiens eneste professionelle udøver her til lands, lige vendt hjem fra en to maaneders

ekspedition til Østtyskland. Hans internationale berømmelse gør spørgsmaal om kvaliteten overflødig, men tusinder af beundrere i naturvennernes og jægerens kreds vil i spænding spørge, hvad han mon har faaet i "kassen" denne gang."

Bondesøn med kamera

Arthur Peter Christiansen blev født den 8. september 1912. Han voksede op på en gård nær Otterup på Fyn som den næst-

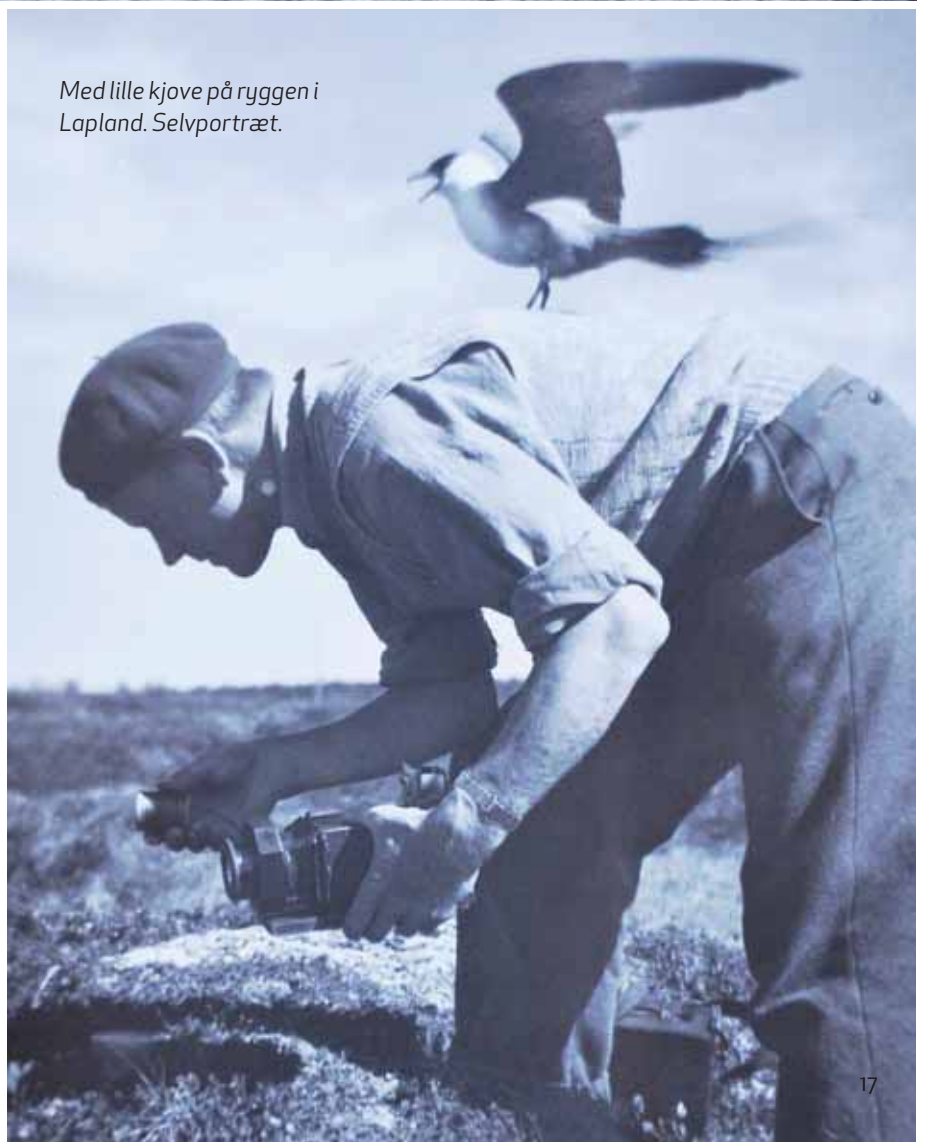
Sammen med familien på gården hjemme på Fyn. Det er Arthur i midten.

ældste af otte børn. Men han var ikke meget for arbejdet på gården. Så snart han så sit snit til det, forsvandt han ud i naturen for at se på fugle – og senere fotografere dem. Han købte sit første kamera som 15-årig i 1928 – til en pris på 11 kroner – og skriver i sin dagbog:
 "har købt et lille Fotografiapparat, Kodak "Brownie" 6 x 9 cm til Rullefilm, og i aften tog jeg de to første Billeder med det, begge to af Stær i Toppen af Træerne, det ene paa 5 Meter, det andet på ca. 2½ meters Afstand."

Arthur Christiansen skrev dagbøger fra han var 15 og næsten til han fyldte 80, et par år før sin død. Dagbøgerne er fyldt med omhyggelige optegnelser om fugle og fotografiering. Men der står intet i dagbøgerne om de dage, hvor hans børn blev født.

Sumpfuglenes forjættede land

Arthur Christiansen kom på Otterup Realskole og blev senere uddannet konservator, men ville hellere fotografere end udstoppe fuglene. Han begyndte at cykle

Med lille kjove på ryggen i Lapland. Selvportræt.

Familien på vej til øen Jordsand i Vadehavet i 1955. Foto: Arthur Christiansen.

rundt med sit kamera på hele Fyn og senere hele landet. Han begyndte også at tjene penge på billederne. Ikke ret mange, men Arthur Christiansen kunne nøjes med lidt: "Mine Fordringer til Tilværelsen er smaa, derfor lever jeg saa frit, som jeg gør", sagde han engang i et avisinterview. Hvert forår og sommer slog han sit telt

op i naturen på lokaliteter som Tipperne, Jordsand, Silkeborg-søerne, Saltbækvig og Vejlerne. Han skrev en bog om Jordsand og en om "Sommer i Vejlerne". Den udkom i 1938 med den fantastiske undertitel "Sumpfuglenes Forjættede Land" – ord som stadig lever stærkt blandt nutidens fuglekiggere i Vejlerne.

Arthur er kommet!

Arthur Christiansen var i en årrække så fast en del af forsommeren i Vejlerne, at børnene på bøndergårdene langs Selbjerg Vejle og Glombak ventede spændt på den dag, hvor han slog enmandsteltet op i skoven ved Snekkebjerg lige sønden for Skårup odde. Så gik nyheden fra gård til gård med lyse barnestemmer: Arthur er kommet, Arthur er kommet! Ikke fordi Arthur var en mand, man sådan snakkede med. Han forsvandt jo ud i sumpene. Men han hørte til i landskabet.

Her er et uddrag af Arthur Christiansens egen indledning til "Sommer i Vejlerne": "De fødtes i en Verden af Væde og et Klima af Blæst og Regn; af store luftige Lavlande uden Ly mod nogen Aarstids Vejrlig – derfor blev de lige saa raa og mørke udadtil, naar Vesterhavets Efteraar bruser ind, som endeløst triste i en nordjysk Taagevinter. Men i fugtigvarme Sommernætter et kogende Hav af Sange fra sorgløse Dyr, et levendegjort Æventyr om dampende Urtidsmoser, hvor de første Fugleslægter besejrede Luften i den samme sommerlige Troldmusik fra Frøernes Millioner".

Familien med på eventyr

Arthur Christiansen begyndte også at rejse og fotografere i udlandet, og han havde egentlig ikke tænkt sig at stifte familie. Men så mødte han den et år ældre sygeplejerske Else Katrine Bang Jensen, og i 1950, som 38-årig, blev Arthur far til Eva. Allerede året efter kom sønnen Ingvar til verden.

Det fik dog ikke Arthur Christiansen til at skrue ned for eventyrlysten, snarere tværtimod. Nu var det bare hele familien, der boede sammen i teltet på Jordsand eller i Vejlerne, mens far fotograferede fugle. Eva, Ingvar og Else var også med på rejser til Østtyskland, Camargue i Sydfrankrig og den helt store tur i 1959, da familien i et folkevognsrugbrød kørte et halvt år til Afrika.

"Vi kørte rundt på savannen mellem de vilde dyr med forruden pillet ud, så far bedre kunne fotografere. Han var virkelig dumdristig nogen gange", husker Eva Christiansen.

"Det havde været meget nemmere for ham, hvis vi ikke havde været med. Men selvom han altid prioriterede fuglene højest, så ville han åbenbart gerne være sammen med os".

Broget Fluesnapper forlader redekassen ved familiens ødegård i Småland engang i 1960'erne. Et billede som mange af nutidens digitale fuglefotografer også ville være stolte af. Foto: Arthur Christiansen.

Flov over fars arbejde

Arthur Christiansen levede som professionel fuglefotograf. Børnene blev taget ud af skolen i lange perioder, når familien var på rejse.

"Vi boede i et arbejderkvarter i Rødovre, hvor alle de andre børn havde forældre med fast arbejde. Jeg var lidt flov over min far, som ikke tog tidligt af sted på arbejde som alle de andre fædre", fortæller Eva Christiansen.

"Han stod op klokken ni, spiste sin havregrød og læste avisen, inden han kørte ud i naturen med kameraet. Vi så ham først igen til aftensmaden, og så forsvandt han ind i mørkekammeret."

Men Arthur Christiansen havde succes. Han solgte billeder over det meste af verden. Et højdepunkt var et billede af urfugle, som blev bragt i Time Magazine. Det indbragte ham den dengang svimlende sum af 1000 kroner.

"Det var bare svært for os børn at fange fars opmærksomhed. Jeg blev efterhånden jaloux på fuglene og ville ikke lære dem at kende". Men interessen for naturen har Arthur Christiansens datter arvet:

"Efter jeg er blevet efterløner, bruger jeg meget af min tid på en indsats for den betrængte danske natur, som jeg jo levede i som barn halvdelen af året. Især holdt jeg meget af de store enge og strandenge med alle fuglene, selv om jeg nægtede at lære deres navne. Nu er jeg aktiv i naturfredningsforeningen på Langeland og medlem af bestyrelsen. Takket være min far er naturen det vigtigste i mit liv ud over familien", siger Eva Christiansen.

Fængslet i Tyrkiet

Arthur Christiansen fortsatte med at rejse kloden rundt, til han var langt op i 70'erne. Han fotograferede fugle i Australien, New Zealand, Brasilien, USA og vendte tilbage til Afrika flere gange. Engang i Tyrkiet fulgte han motiverne ind i et afspærret militært område. Det brød tyrkerne sig ikke om. Han blev sendt i fængsel og fik konfiskeret sit kamera. Der var ikke meget hjælp at hente fra det danske diplomati, for hvorfor trænger man ind i et militært område bevæbnet med teleobjektiv? Men da de tyrkiske myndigheder fik den gode idé at fremkalde filmen, så kunne de jo se,

at der kun var fugle på Arthur Christiansens billeder – og så blev han sluppet ud igen. Arthur Christiansen var en frihedselskende og viljefast mand med råstyrke og jernhælbred. Når han fik feber, så lagde han sig ud på jorden i en mose for at køle af. Han brød sig ikke om autoriteter som lærere og læger. Og det fik konsekvenser i sidste ende. Han havde alt for højt blodtryk, men ville ikke gå til lægen. Det endte med en blodprop i hjernen. Han overlevede og kunne være kommet sig nogenlunde. Men han kunne ikke længere klatre i træer og være verdens bedste fuglefotograf. Det kunne Arthur Christiansen ikke leve med. Han fik dybe depressioner og lagde sig i sin seng for at dø. Han regnede med, at det var overstået på en weekend. Men Arthur Christiansen var stadig stærk, så det varede tre år. Han døde 80 år gammel i 1993.

1900-tallets store danske fuglefotograf ligger begravet på Grøndalslund Kirkegård i Rødovre ved siden af sin kone Else Kartrine. På stenen står blot deres fornavne. Det ønskede Arthur.

Børnene Eva og Ingvar ved en tranerede i Østtyskland, 1957. Foto: Arthur Christiansen.

Op og ned for sortspætten

Af Henning Heldbjerg og Timme Nyegaard,
foto: Allan Gudio Nielsen

Store geografiske variationer i den danske bestand. Her får du en aktuel status ud fra DOF's mange data fra feltornitologerne.

Sortspætten er en enestående 'konge' i skoven. Cirka en halv meter fra næbspids til hale-spids og med en markant sort dragt med rød kalot. Derudover et klagenende og højlydt skrig, der kan høres vidt omkring og en karakteristisk og energisk trommen, der efterlader sig markante spor i skoven. Desuden har den betydning for andre arter, som f.eks. huldue og perleugle, der flytter ind i sortspættens efterladte redehuller.

Sortspætten er i de danske skove året rundt, da arten er en standfugl, der dog har nogle strejfende bevægelser. Det er især i yngletiden, at det er til at få en sortspætte at se. Ofte registrerer man den på lyden, hvilket i sig selv er ganske imponerende, men følger man lyden, er den slet ikke så svære at finde. Sortspætteerne er mest aktive og meget vokale og dermed lettest at opdage i skoven i perioden medio marts til udgangen af april, hvilket forklarer, hvorfor det største antal rapporterede observationer af sortspætte til DOFbasen er fra denne periode af året. Som yngleområde foretrækker de gamle bøgeskove i forbindelse med nåleskove. Føden består primært af myrer, men den tager også gerne andre typer føde, f.eks. barkbiller. Fødesøgningen sætter sine tydelige spor, og sortspætten kan nærmest splitte en træstub ad med sin ihærdige anvendelse af sit store næb. Da redehulen er meget stor (op til 25 cm i indre diameter) og som ikke i væsentlig grad må svække træets

En unge forlader redehullet.

holdbarhed i stormvejr for at være egnet til yngel, kræver sortspætten gamle og tykke stammer. Disse kan være svære at finde i skove med intensiv drift.

Ny ynglefugl i Danmark

I Danmark er sortspætten en forholdsvis ny ynglefugl, idet det første sikre ynglepar blev fundet i 1961 i Teglstrup Hegn, Nordsjælland. Trods en historie på kun et halvt århundrede, er der allerede sket store ændringer i den danske bestand. Efter indvandringen spredte arten sig i Nordsjælland og etablerede sig på Bornholm, hvilket kunne konstateres i det første danske atlas over Danmarks fugle i starten af 1970'erne (fig. 1). Sortspætten fik i løbet af 1980'erne og 1990'erne ligeledes indtaget Midt- og Østjylland samt Midt- og Vestsjælland, viste det andet danske atlas 'Fuglenes Danmark'². Siden da, altså inden for de seneste to årtier, har sortspætten endvidere etableret sig i Sydjylland, men samtidigt fuldstændigt forsvundet fra

Bornholm igen. Dette ses af DOFbasens data, der, mens vi venter på de sammenlignelige resultater af det kommende tredje danske fugleatlas (2014-17), giver et godt indtryk af sortspættens nuværende udbredelse.

Til brug for publikationen 'Birds in Europe II'³ skønnede DOF, at den danske bestand i 2000 var på 200-300 par, men punkttællingerne⁴ viser en nedadgående tendens, så den nuværende bestand er nok lavere. På baggrund af DOFbasens data vurderes det, at sortspætten er gået tilbage de sidste 10 år i Østjylland, på Sjælland og i særdeleshed på Bornholm (fig. 2). Derimod har den været i fremgang i Sydøst- og Sønderjylland. Dette billede bekræftes af detaljerede studier udført af ihærdige ornitologer. I Sønderjylland har Hans Christensen ('spætte-Hans') fulgt sortspættebestanden i mere end 25 år, og hans resultater viser, at der har været en markant stigning siden årtusindeskiftet (fig. 3). Dette står i kontrast til andre grundige optællinger

foretaget af caretakergruppen i Gribskov i Nordsjælland, hvor sortspættebestanden for få år siden faldt meget brat til blot en tredjedel. Der har dog de sidste par år været tegn på bedring.

Svinger med nabolandene

Med så lille en bestand som den danske, må vi forvente, at bestandsstørrelsen svinger en del og formode, at den er afhængig af, hvordan det går i de store bestande nær Danmark. Bestandene i landene rundt om Danmark er langt større end den danske; cirka 10 gange større i Norge, 100 gange større i både Sverige og i Tyskland og cirka 250 gange større i Polen³.

I Sverige, der har en estimeret bestand på 29.000 par, heraf 800 par alene i Skåne⁵, har bestanden haft en stigende tendens i de sidste 30 år, men været for nedadgående i det sidste årti, uden at man kender årsagen. Den tyske bestand i Slesvig-Holsten har været i fremgang i hele den tilsvarende periode⁶, mens bestanden

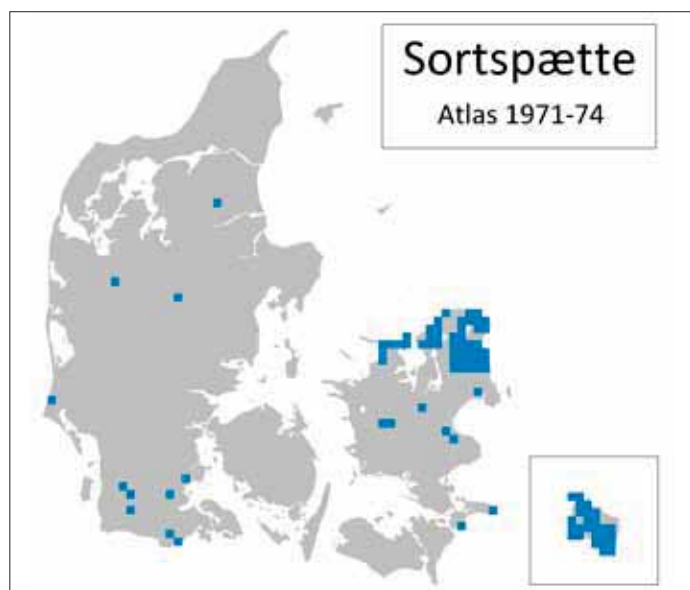

i Polen vurderes at være stabil over de sidste 10 år⁷. Vi kan altså se et sammenfald i bestandstendenserne mellem Østjylland/Sjælland/Bornholm og Sverige samt mellem Nordtyskland og Sydøst-/Sønderjylland, hvilket måske hænger sammen med artens etablering i Danmark, som formodes at være sket fra to retninger. Sortspætten er en art med en meget stor global udbredelse, der dækker det meste af Europa og strækker sig hele vejen gen-

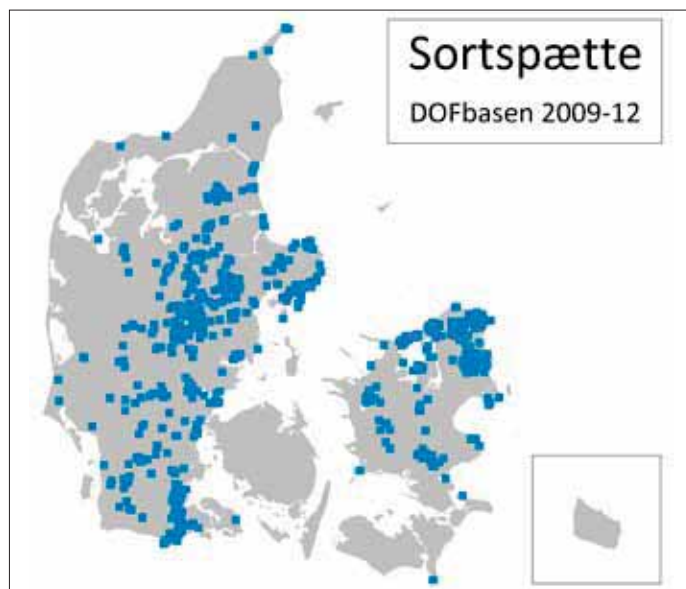
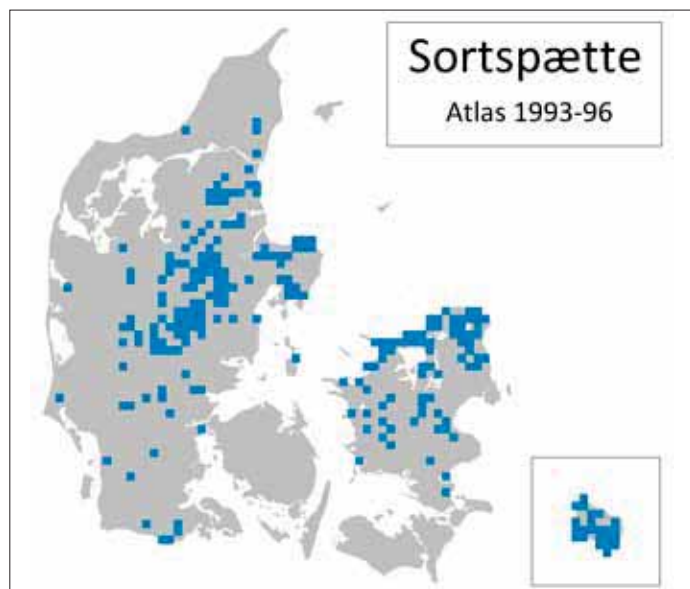
Tabel 1. Danske fuglebeskyttelsesområder udpeget af hensyn til sortspætte. Når sortspætten er med på udpegningsgrundlaget for et EU-fuglebeskyttelsesområde betyder det, at Danmark er juridisk forpligtet til at gøre, hvad man kan for at sikre et bestemt antal ynglepar af sortspætte på lokaliteten. Antallet fastsættes med ca. seks års mellemrum i den såkaldte Natura 2000-plan for lokaliteten, senest i 2011.

Fuglebeskyttelsesområde

4	Rold Skov
7	Lille Vildmose
33	Salten Langsø
34	Skove og heder ved Bryrup
45	Skove langs nordsiden af Vejle Fjord
70	Frøslev Plantage & Frøslev Mose
80	Almindingen
102	Korshage, Hundested & omgivende hav
107	Jægerspris Nordskov
108	Gribskovområdet

Figur 1. Yngleudbredelsen af sortspætte registreret i de to atlasundersøgelser 1971-74 og 1993-96 samt kort baseret på 3.950 indtastninger af sortspætte i DOF-basen 2009-12.

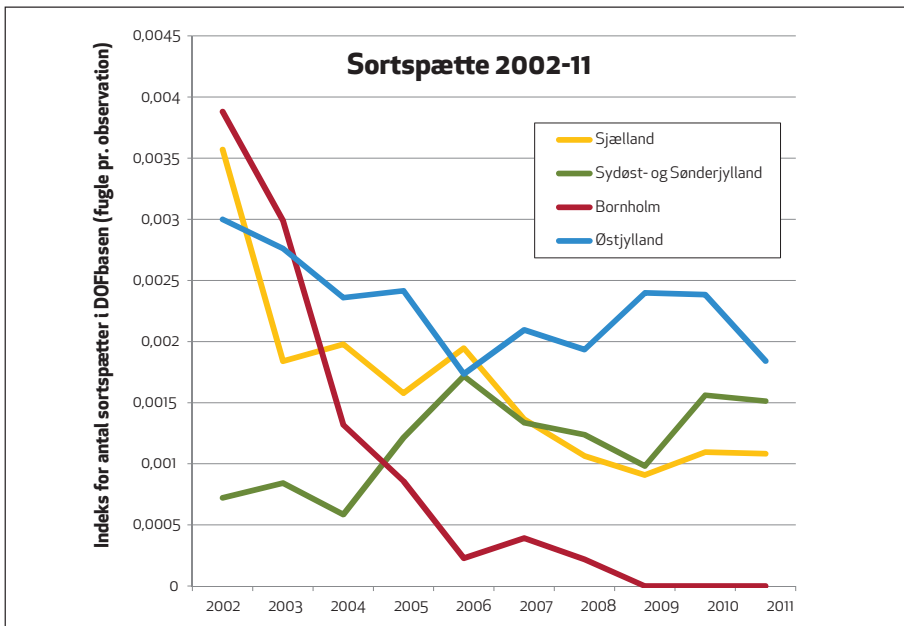
nem Asien til Stillehavet. Den har en meget stor bestandsstørrelse, der estimeres til 740.000-1.400.000 ynglepar i Europa³. Der var fremgang at spore i det meste af Europa i perioden 1990-2000, og DOF bidrager nu til en ny og opdateret europæisk opgørelse (Birds in Europe III), der skal rapporteres i 2013 og dække perioden frem til og med 2010.

Henning Heldbjerg og Timme Nyegaard er biologer i DOF's Naturvidenskabelige Afdeling.

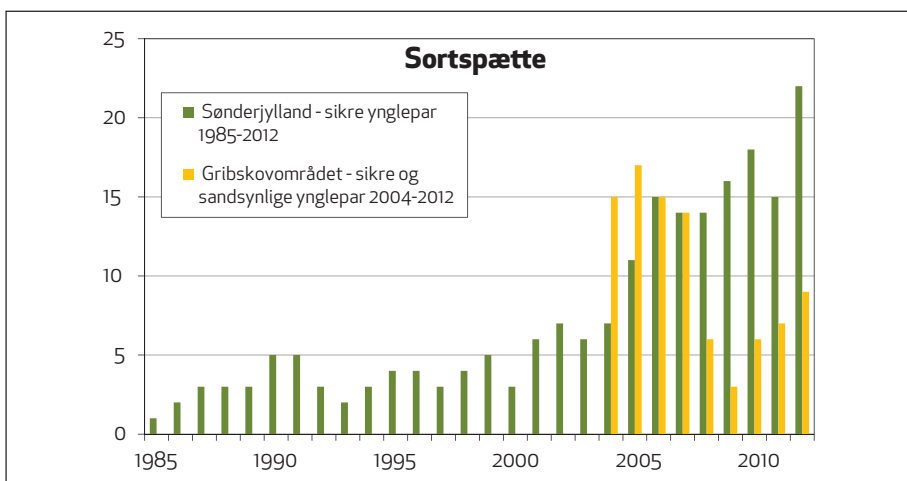
Grønspættens og mellemflagspættens situation i og omkring Danmark vil blive behandlet i kommende artikler.

Referencer:

- 1) Dybbro 1976: De danske ynglefugles udbredelse. DOF/Zoologisk Museum.
- 2) Grell 1998: Fuglenes Danmark. DOF.
- 3) BirdLife International 2004: Birds in Europe: population estimates, trends and conservation status. – Cambridge, UK: BirdLife International (BirdLife Conservation Series No. 12).
- 4) Heldbjerg & Lerche-Jørgensen 2012: Overvågning af de almindelige fuglearter i Danmark 1975-2011. DOF
- 5) Ottosson et al. 2012. Fåglarna i Sverige – antal och förekomst. Sveriges Ornitologiska Förening.
- 6) Knief et al. 2010. Die Brutvögel Schleswig-Holsteins. Ministerium für Landwirtschaft, Umwelt und ländliche Räume des Landes Schleswig-Holstein (MLUR).
- 7) BirdLife Poland (OTOP) 2012: Common Bird Census (html). <http://monitoringptakow.gios.gov.pl/app/trendy>

Figur 2. Regionale bestandsudviklinger for sortspætte 2002-11. Baseret på indtastninger af 7.600 sortspætter i DOFbasen og korrigeret for geografiske og tidsmæssige forskelle i rapporteringsaktivitet.

Figur 3. Resultaterne af grundige optællinger af ynglepar af sortspætte i Sønderjylland af Hans Christensen 1985-2012 og i Gribskovområdet af den lokale caretakergruppe 2003-12.

Flere fuglearter uddør

Vi mennesker udrydder fuglearter i stadig hurtigere tempo, lyder advarslen nu fra BirdLife International og Charles Darwin University.

En ny undersøgelse viser, at 279 arter og underarter er uddøde siden år 1500. Tempoet i udryddelserne toppede i begyndelsen af 1900-tallet og faldt i de følgende årtier. Men fra omkring midten af århundredet vendte udviklingen igen, og tempoet i arternes forsvinden er fortsat accelererende.

Historisk er flest arter uddøde på øer, specielt i Stillehavet.

Årsagerne var især indførsel af fremmede arter som rotter og katte eller ukontrolleret jagt.

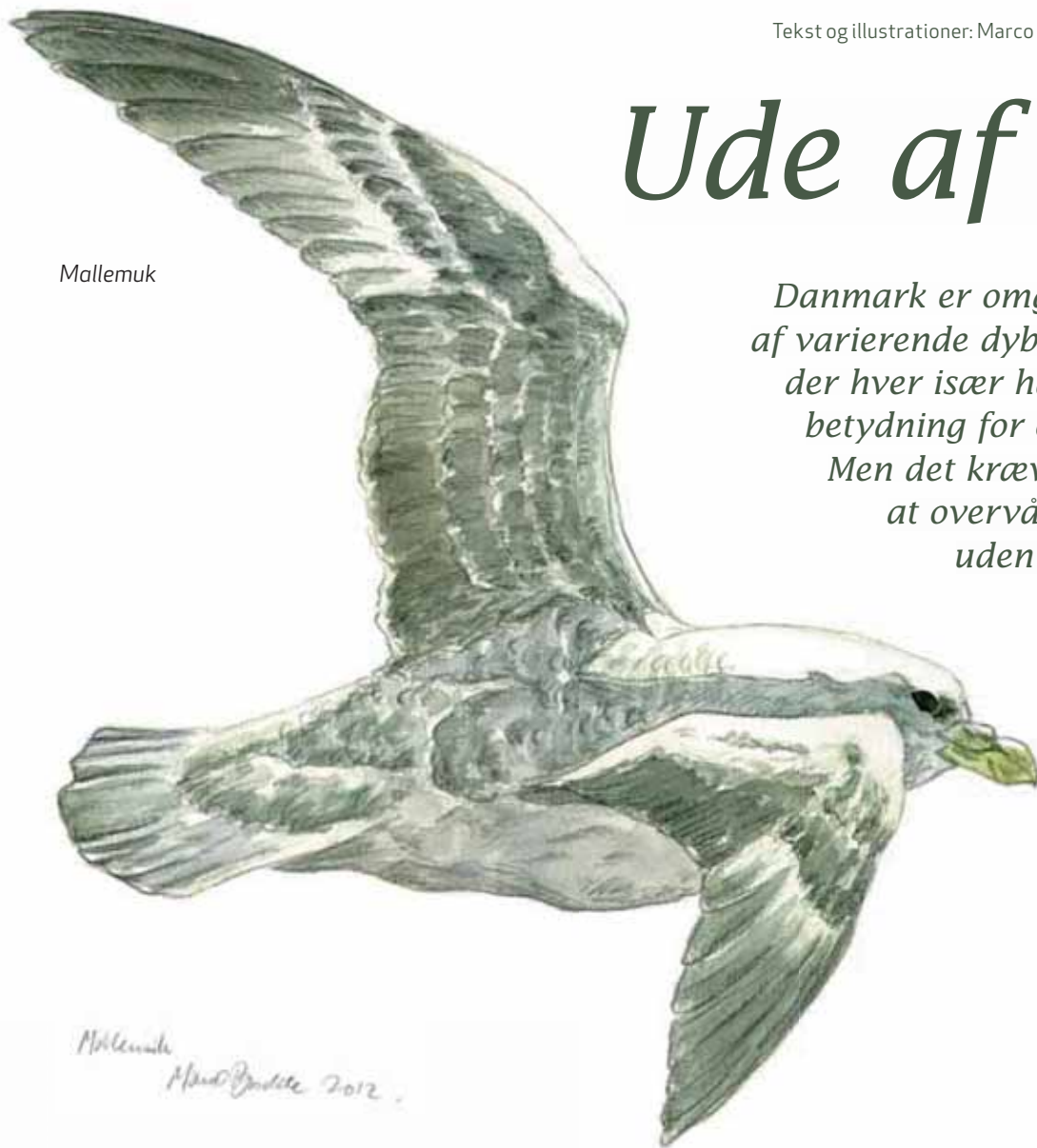
I dag udryddes de fleste fuglearter på kontinenterne, og årsagen er især ødelæggelse af naturlige levesteder til fordel for landbrug.

Forskerne bag undersøgelsen understreger, at listen over tabte fuglearter ville være meget længere, hvis der ikke blev gjort et stort arbejde for at forhindre udryddelserne. Men forskerne konkluderer, at der er behov for en langt større indsats for at undgå yderligere udryddelser af fuglearter som følge af menneskelige aktiviteter.

Læs mere på www.birdlife.org

Ude af øje...

Mallemuk

Mallemuk
Marco Brodde 2012

Der er noget respektindgydende ved fugle, der tilbringer en stor del af året på det åbne hav med alle de udfordringer, naturen stiller her. Når fugle som mallemuk eller lomvie endelig går på land på fuglefjeldenes stejle sider, er det stadig i et råt og, set med menneskeøjne, ugæstfrit miljø. Her i ligger i hvert fald fascinationskraften for denne skribent. Vores viden om, at de hjemlige farvande huser store forekomster af nordatlantiske, skandinaviske og russiske fugle, gør kun interessen større. Der er bare et problem. Det er ikke helt nemt at få fuglene at se, når de opholder sig til havs. Derfor er træklokaliteterne selvfølgelig ikke bare knudepunkt for fugle, men også for ornitologer, der bare må opleve årets stormsvale, søkonger,

lommer og sværme af ederfugle og sortænder. Men når fuglene raster eller overvintrer på afstand af kysten, er de ikke blot ude af øje, men måske også ude af sind. Der er et stort behov for politisk fokus på Danmarks internationale ansvar for havfuglene i vores farvande. Og der er et stort behov for overvågning og forskning.

Marine nationalparker

De fugle, der bør påkalde sig mest opmærksomhed, er havdykænderne; ederfugl, sortand, fløjlsand, havlit osv. samt alk, lomvie og lommerne. De marine EF-Fuglebeskyttelsesområder yder i nogen grad disse arters levesteder beskyttelse, men udpegningerne beskytter ikke mod forstyrrelser, skadeligt fiskeri, jagt, olieforurening eller næringsstofforurening.

Danmark er omgivet af havområder af varierende dybde og saltholdighed, der hver især har stor international betydning for en række fuglearter. Men det kræver en ekstra indsats at overvåge og beskytte fugle uden for de fleste menneskers synsfelt.

Ligesom på land er en status som fuglebeskyttelsesområde langt fra nok til at sikre bestandene. Således anbefaler forskerne bag rapporten "Danmarks natur frem mod 2020" (Det Grønne Kontaktudvalg 2012), at oprette marine nationalparker, der som netværk reelt kan sikre refugier for fisk, fugle og havpattedyr, og som kan fungere som kildeområder for spredning af bundlevende dyr. Hvis ikke sådanne kildeområder sikres mod f.eks. trawlfiskeri, kan fødegrundlaget for fuglene også i tilstødende fuglebeskyttelsesområder lide skade. Et af de til stadighed store

problemer er udvaskningen af kvælstof og fosfor fra det åbne land til havmiljøet. På trods af vandmiljøplaner og reduktioner af udvaskningen skal den nuværende belastning halveres, for at f.eks. ålegræsset igen kan få fodfæste langs de danske kyster. Ålegræsset og det tilhørende dyreliv spiller en stor rolle for flere fuglearter, ligesom stenrevne, der er blevet udnyttet til skade for havets biodiversitet helt frem til efter årtusindskiftet. Det Grønne Kontaktudvalg, der er en sammenslutning af 16 danske grønne foreninger foreslår i forlængelse af ovennævnte rapport en række forbedringer af forvaltningen af de marine fuglelokaliteter (se Havets natur – et oplæg til handleplan for Danmarks marine natur på nettet). Bl.a. foreslår man en udbygning af

reservatnetværket med jagtfrie kystzoner ud mod reservater på søterritoriet og et forbud mod jagt på de arter et fuglebeskyttelsesområde er udpeget for at beskytte. Den skærpede kamp om pladsen på havet som følge af rekreative aktiviteter, tekniske anlæg, fiskeri, hurtigfærger osv. betyder ifølge forskerne, at lovgiverne bliver nødt til at håndtere konflikterne, hvis biodiversiteten til havs skal sikres mod yderligere forringelser. Samtidig skal det danske beredskab mod olieforurening udvikles og opretholdes på et højt niveau.

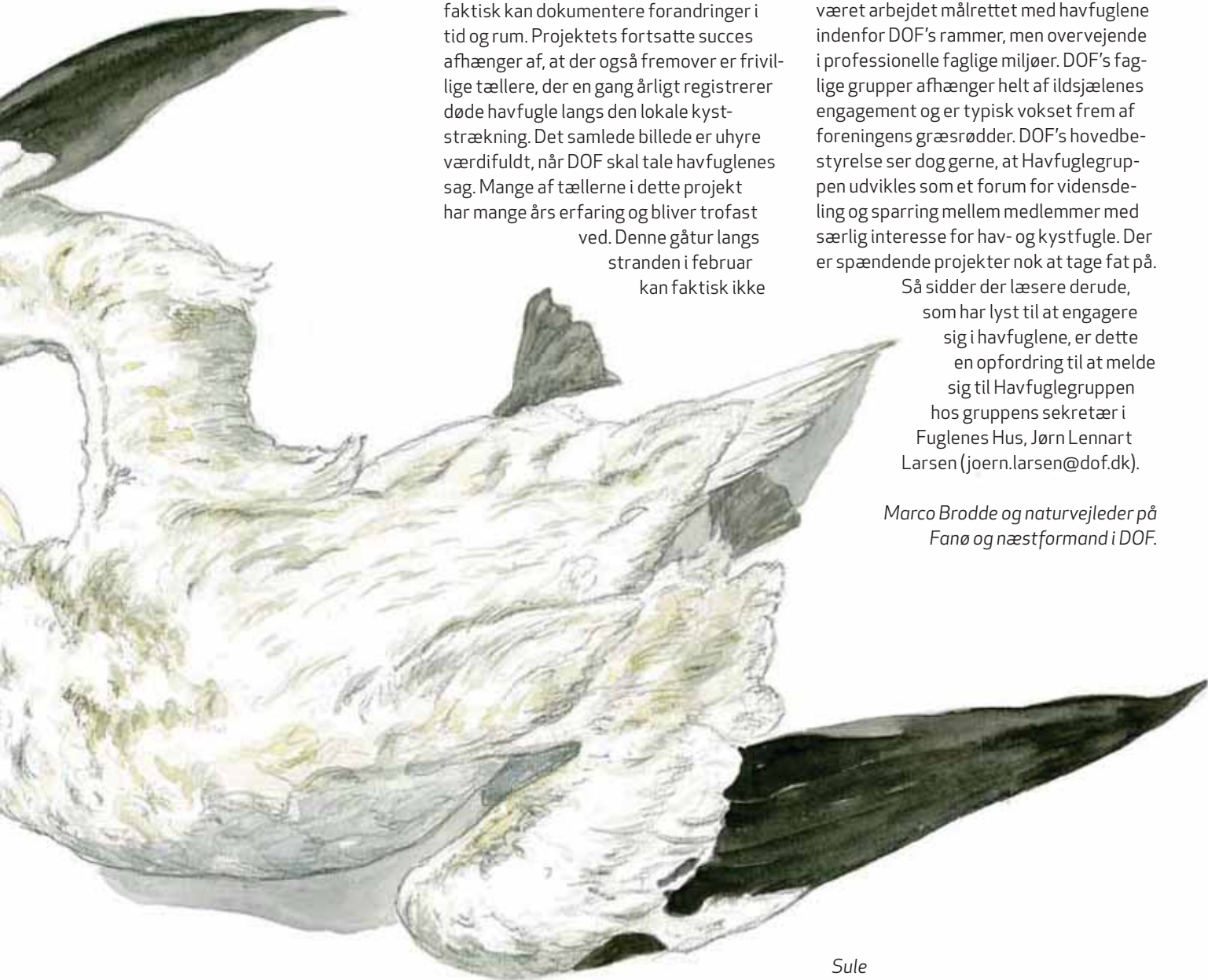
Du kan hjælpe havfuglene

Et af DOF's bidrag til beskyttelsen af det marine miljø er "Projekt Ilanddrevne Fugle" (tidl. kaldet olieflugletællinger), der over en lang årrække har fulgt udviklingen og rent faktisk kan dokumentere forandringer i tid og rum. Projektets fortsatte succes afhænger af, at der også fremover er frivillige tællere, der en gang årligt registrerer døde havfugle langs den lokale kyststrækning. Det samlede billede er uhyre værdifuldt, når DOF skal tale havfuglenes sag. Mange af tællerne i dette projekt har mange års erfaring og bliver trofast ved. Denne gåtur langs stranden i februar kan faktisk ikke

påskønnes nok. Men antallet af tællere er langsomt dalende, og vi har brug for, at nye melder sig under fanerne, hvis den lange serie af data skal fortsættes. Emnet er helt aktuelt nu, hvor staten arbejder på at opgive sit eget olieforureningsberedskab og overlade det til private aktører. Her er det på sin plads, at DOF holder et vågent øje med udviklingen. Programmet med de ilanddrevne fugle er et resultat af DOF's Havfuglegruppe, hvor Henrik Skov, Jan Durinck og Finn Danielsen tilbage i 80'erne inspirerede mange frivillige DOF-medlemmer til også at tælle havfugle fra færger og undersøgelseskibe. Resultaterne blev publiceret i en lang række værdifulde rapporter om fuglene i danske og nærliggende havområder. Udover Projekt Ilanddrevne Fugle har der de seneste år ikke været arbejdet målrettet med havfuglene indenfor DOF's rammer, men overvejende i professionelle faglige miljøer. DOF's faglige grupper afhænger helt af ildsjælens engagement og er typisk vokset frem af foreningens græsrodde. DOF's hovedbestyrelse ser dog gerne, at Havfuglegruppen udvikles som et forum for vidensdeling og sparring mellem medlemmer med særlig interesse for hav- og kystfugle. Der er spændende projekter nok at tage fat på.

Så sidder der læsere derude, som har lyst til at engagere sig i havfuglene, er dette en opfordring til at melde sig til Havfuglegruppen hos gruppens sekretær i Fuglenes Hus, Jørn Lennart Larsen (joern.larsen@dof.dk).

Marco Brodde og naturvejleder på Fanø og næstformand i DOF.

Sule

Jesper Brinkmann med
perleugle på skulderen
under invasionen i 2008.
Foto: Asbjørn Jensen.

A-menneske og ringmærker

Af Helge Røjle Christensen

Det er en klar fordel at være morgenmenneske, når man arbejder på en fuglestation. 24-årige Jesper Brinkmann har været med til at bringe Gedser i front med ringmærkninger.

Når man ringmærker fugle, er man nødt til at stå tidligt op. Men i Jesper Brinkmanns tilfælde, så behøver vi ikke det lille ord "nødt". Han er bedste ven med sit vækkeur. "Det er de tidlige morgener, som fascinerer mig. Spændingen ved at stå op og åbne netene. Man ved aldrig, hvad dagen kan bringe". Sådan taler et ægte A-menneske, og det er

Blæder i 2011. Foto: Gert Jeppesen.

en vigtig egenskab, når man dag efter dag, morgen efter morgen, skal passe ringmærkningen på en fuglestation. I Gedser har Jesper Brinkmann og kollegerne gjort det så godt, at fuglestationen på sydspidsen af Falster de senere år har mærket flest fugle af alle i Danmark. I perioder har det ligefrem knebet for berømte Falsterbo i Skåne at følge med.

Over 20.000 fugle på et år

"I juli-august 2012 mærkede vi 5500 fugle i Gedser. I samme periode fangede de kun 1500 i Falsterbo. Men de skal nok komme efter det senere på efteråret", siger han. Selv måtte Jesper i år forlade ringmærkningen ved udgangen af august. Han studerer nu til dyrlæge og må nøjes med at bruge ferier og weekender til passionen for net og fugle. Men da han blev færdig som student i 2007 gik dannelsesrejsen ikke til Fjernøsten eller Sydamerika. Han flyttede ind på Gedser Fuglestation fra 15. juni til 15. december.

"Dengang var fuglestationens have groet meget til i brombær, men efter vi fik ryddet ud i buskadset, er fangsterne steget meget. Rekord er fra 2010 med over 20.000 fugle mærket på et år. Det betyder meget, at haven i Gedser er nærmest designet til ringmærkning, men vi er også temmelig flittige", siger Jesper Brinkmann.

Socialt liv på fuglestationer

Faktisk er der problemer med at skaffe ringmærkere nok, og det gælder på alle danske fuglestationer.

"I Gedser har vi haft ringmærkere fra England, Australien og Portugal for at få dækket sæsonerne ind. Det er fint med et internationalt miljø på fuglestationen, men der er brug for flere unge danske ringmærkere".

Jesper Brinkmann fremhæver situationen i Sverige, hvor der er økonomi til at have flere folk på fuglestationerne:

"Det betyder, at der opstår et godt socialt miljø omkring fuglestationen, og det tiltrækker yderligere folk. Det er næppe en tilfældighed, at der i Sverige er ligeså mange piger som drenge på fuglestationerne. Det kan vi lære meget af herhjemme, hvor der ofte kun er penge til en enkelt ringmærker, som sidder helt alene på stationen.

Unge ER interesserede

Jesper Brinkmann køber derimod ikke den sædvanlige historie om, at ungdommen

Gedser Fuglestation har en have, som ligefrem er designet til ringmærkning. Foto: Anders Odd Nielsen.

i dag ikke interesserer sig for naturen og nærmest er umulige at lokke bort fra computeren.

"Vi laver ofte spontane guidede ture i Gedser, og de unge er lige så interesserede i ringmærkning som alle andre. Det gælder om at skabe et godt socialt miljø og fælles aktiviteter på fuglestationerne. Her kan vi måske også lære af Jægerforbundet, som i øjeblikket tiltrækker mange unge med sociale arrangementer som fællesjagter og den slags", siger Jesper Brinkmann.

Ung i DOF

Dansk Ornitologisk Forening har hævet aldersgrænsen for ungdomsmedlemmer til 26 år. Hvis du er under 26 år opfordres du derfor til at skrive til dof@dof.dk og opgive din fødselsdato. Så vil du få dit kontingent nedsat fra næste betalingsperiode. Det årlige kontingent for ungdomsmedlemmer er 215 kr.

Kratrydder på spil. Fuglestationspersonalet skal også passe haven. Foto: Louis A. Hansen.

Jesper Brinkmann i arbejdstøjet. Foto: Louis A. Hansen.

Fugle til danskerne

Af Tina Møller Wiberg

Bynære skestørke i Ringkøbing. Foto: Jens Ballegaard.

60.000 mennesker har set naturen i øjnene

Dansk Ornitologisk Forening (DOF) startede i 2010 "Natur i Øjenhøjde" som et pilotprojekt. Projektet var og er inspireret af den engelske BirdLife-partner RSPB, som længe har brugt deres koncept "Aren't birds brilliant" til at vise fuglene frem for den engelske befolkning.

Nu er der efterhånden gået tre år, og masser af mennesker har fået mulighed for at se de danske fugle i øjnene. Der er blevet afholdt 90 Natur i Øjenhøjde-arrangementer, som har spændt bredt over deltagelse på lokale markeder og messer til landsdækkende arrangementer som Ørnens Dag.

Omkring 60.000 gæster har besøgt et Natur i Øjenhøjde-arrangement i løbet af de første tre år, og flere end 150 ildsjæle fra DOF har været tilknyttet projektet. De har gjort en kæmpe indsats med at planlægge og afholde forskellige spændende arrangementer for de mange gæster. På denne side kan du se

Åbent hus hos skestorkene. Foto: Jens Ballegaard.

billeder fra tre arrangementer, som samler op på de første tre års Natur i Øjenhøjde.

Skovhornugler i Rønne

I en skov i Rønne sad der i februar 2010 ikke mindre end 14 skovhornugler i det samme træ. Eilif Bendtsen fra DOF Bornholm skyndte sig at sætte en annonce i den lokale avis og orienterede også DR Bornholm om det særlige syn. Den kommende weekend stod Eilif klar til at vise ugleerne frem i skoven, og hele 130 personer kiggede forbi i løbet af de to dage på trods af meget kort varsel. Skovhornuglen er meget social om vinteren og kan i dagtimerne ofte opleves i store grupper på helt op til 30 individer. Fuglene tilbringer dagen sammen, inden de skal ud og fouragere om natten, og det var netop dette syn, der mødte de mange gæster en weekend i februar 2010.

Skestorke på Djævelø

Omkring 80 gæster dukkede op, da DOF Vestjylland i juli 2011 inviterede alle interesserede til at opleve skestorkene, der yngler på den kunstige ø Djævelø ud for Ringkøbing Havn. Arrangementet blev afholdt i samarbejde med den lokale avis Dagbladet Ringkøbing-Skjern, og de lokale ildsjæle fra DOF hjalp de mange gæster med at få skestorkene helt tæt på i de opstillede teleskoper. Skestorke er kendt for at være sky, og derfor kunne man forstille sig, at de ville blive forstyrrede af sejladserne til og fra havnen. I 2011 lykkedes det dog de 11 ynglepar at få hele 30 unger på vingerne, måske fordi de sejlene respekterede fuglene og opfordringen til ikke at gå i land på øen.

Rørhøg på marked

Rørhøgen har tidligere været meget tæt på udryddelse, men efter arten blev fredet i 1967, begyndte bestanden at stige. I de seneste årtier har rovfuglen bredt sig til mange nye ynglelokaliteter over hele landet, og der er i dag omkring 650 ynglepar. På Kongskildemarkedet i september i år kunne gæsterne opleve mange forskellige fuglearter, og sidst på dagen fik de en fin afskeds-salut fra en overflyvende rørhøg. Det var ildsjæle fra DOF Vestsjælland, der stillede op på markedet og hjalp de flere tusinde gæster til gode fugleoplevelser. På lokalafdelingens stand havde gæsterne også mulighed for at bygge deres egen fuglekasse og være med i konkurrencen "Gæt en fugl".

Tina Møller Wiberg er kommunikationsmedarbejder i DOF

Rørhøg han, foto: John Larsen.

Kigger på skovhornugler. Foto: DOF-Bornholm.

Der bygges redekasser på Kongskildemarkedet. Foto: Rolf Lehmann.

DOF Nordjylland

Møder i Aalborg

Golfhuset . Borgmester Jørgensensvej 11
Kontakt: Ulf Klemmetsby (tlf. 29 80 53 80)

Møder i Frederikshavn

Knivholt Hovedgård . Hjørringvej, Naturlokalet
Kontakt: Carsten Sørensen (tlf. 23 65 64 39)

Møder i Hjørring

Kulturhuset . Dronningsgade
Kontakt: Peter Kristensen (tlf. 98 99 50 40)

Se desuden hjemmesiden www.dofnord.dk

MØDER

"Fra spagnum til stylteløber" man. 5/11 kl. 19.30. Aalborg. Med fokus på naturgenopretningen og alle de tekniske tiltag, der er lavet i Lille Vildmose, vil Jan Skriver fortælle og vise billeder fra mosen, der på få år har udviklet sig fra en "ørken" til en af de bedste og mest velbesøgte fuglelokaliteter i landet. Kaffe, te og kage kan købes. Biblioteket har åbent.

Klitplantagen ons. 21/11 kl. 19. Skolegade 4, Salen, Hjørring. Peter Kristensen har besøgt nogle af de nordjyske klitplantager. Vi vil se billeder af områderne samt den tilhørende flora og fauna. Vi ser også på Vejlerne med den unikke natur og de mange fugle. Mødeleder: Hans Henrik Larsen (tlf. 98 99 82 53).

Biblioteksauktion man. 3/12 kl. 19.30. Aalborg. For 27. gang afholder Aalborggruppen auktion over bøger, tidsskrifter og andet godt. Overskuddet går til mødevirksomheden i Aalborg og til indkøb af nyt materiale til biblioteket. Desuden afholder vi en fuglequiz og lodtrækning blandt de glade købere med gode præmiermuligheder. Kaffe/te, æbleskiver, øl og vand kan købes.

Juleafslutning tors. 13/12 kl. 19. Knivholt, Frederikshavn. Julehygge med æbleskiver, godter, gløgg, te, kaffe og konkurrencer. Som sædvanlig en gætteleg og et pakkespil, så husk at medbringe en lille pakke (for ca. 20 kr.). Mødeleder: Carsten Sørensen (tlf. 23 65 64 39).

Vendsyssels toppredatorer man. 7/1 kl. 19.30. Aalborg. Rovfugleekspert Jan Tøttrup Nielsen vil fortælle om Vendsyssels toppredatorer; kongeørn, duehøg og stor hornugle. Samt arternes indbyrdes konkurrence og indflydelse på hinanden. Jan vil også vise en film om ringmærkning af kongeørne i Vendsyssel. Kaffe, te og kage kan købes. Biblioteket er åbent.

Uganda - Afrikas perle man. 4/2 kl. 19.30. Aalborg. Uganda regnes af mange for Afrikas perle, og med rette. Det er et meget smukt og frodigt land med et rigt dyre- og fugleliv. Følg Anders Østerbys rundrejse til en række af de større nationalparker i det vestlige Uganda i december 2012. Kaffe, te og kage og kage kan købes. Biblioteket har åbent.

TURE

Tornby Klitplantage søn. 18/11 Afgang fra Hjørring Banegård kl. 9. Turen varer ca. 3 timer. Efterårstrækket ebber ud og samtidigt er en masse gæster nordfra blevet i landet. Vi ser store flokke af kvækerfiner, korsnæb og sjaggere. Endvidere ser vi forskellige mejser, dompapper og grønsiskener. Vi går en tur gennem skoven og ned mod den gamle åslyng ved Liver Å. Turleder: Peter Kristensen (tlf. 21 46 10 81).

Uglefløjt, kragefugle og stjernehimel lør. 8/12 kl. 15-17.30. Vodskov kirkes p-plads. På denne tur i Hammer Bakker skal vi se kragefuglene der samles til overnatning. Når de går ned i træerne, kan vi være heldige at høre natuglen i samme område. Hvis det er stjerneklart, kigger vi op på stjernehimlen og ser på denne inden turen slutter. Turleder: Svend Erik Mikkelsen.

Gråmejerne

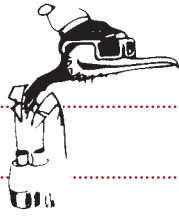
Hverdagsture
- specielt for
SENIORER

Disse ture afholdes på hverdage og henvender sig især til seniorer. Alle er dog velkomne. De fleste ture varer 4-5 timer. Hvis du vil vide mere om turene eller foreslå nye ture, kan du kontakte: Poul Erik Sperling (tlf. 20 28 44 05), Tscherning Clausen (tlf. 98 31 73 54) og Svend Erik Mikkelsen (tlf. 61 60 73 61).

Efterår i Lille Vildmose man. 5/11 kl. 10. P-pladsen ved Lille Vildmosecentret. Vi kører til bl.a. Hegnsvej syd for Høstemark Skov, Portlandsmosen og Toftesø. Vi kan forvente at se sang- og pibesvane, sædgås og andre gåsearter, rovfuglearter som hav- og kongeørn, vandrefalk, dværgfalk m.fl. og måske traner. Turen varer 4 timer. Turledere: Poul Erik Sperling (tlf. 20 28 44 05) og Tscherning Clausen (tlf. 98 31 73 54).

Stavn og Barmer enge tirs. 4/12 kl. 10. P-pladsen øst for Sebbensund dæmningen. Vi kører rundt på de små veje for at se, hvor gæssene står. Vi kan se lysbuget knortegås, kortnæbbet gås, canadagås, snespurve og måske vandrefalk og fjeldvåge. Turledere: Poul Erik Sperling (tlf. 20 28 44 05) og Svend Erik Mikkelsen (tlf. 61 60 73 61).

Hals og Nordmandshage tors. 24/1 kl. 10. P-pladsen ved kirken i Hals. Turen tilrettelægges efter fuglene. Der er gode chancer for sangsvaner, knortegæs, store skalleslugere, storspover, strand-skader og almindelig ryle. Vi sætter fokus på vinterfuglene og deres færden i vinterlandskabet. Turledere: Tscherning Clausen (tlf. 98 31 73 54) og Svend Erik Mikkelsen (tlf. 98 25 73 61/61 60 73 61).

DOF Østjylland

Kontakt:

Kim Skelmosen . Skovsbjergvej 18, Gl. Rye . 8680 Ry
Tlf. 2773 40 70 . gestalt@ofir.dk

Følg med i listen over ture og møder på www.dofoj.dk. Der tilføjes løbende nye arrangementer, ligesom der kan være ændringer til nedenstående.

Lokalbladet "Søravnen"

E-mail: soravnen@dofoj.dk

Bladet udsendes til alle kernemedlemmer en gang årligt.

MØDER

Fugle og natur i Sydafrika tirs. 27/11 kl. 19.30. Naturhistorisk Museum bygning 1141, Bio-X lokalene. I efteråret 2011 foretog foredragsholderen en rejse langs syd- og vestkysten af den Sydafrikanske republik. Et grundigt forarbejde gjorde, at der blev set og fotograferet mange fugle, hvor især dansende Cape Rockjumper og Cape Sugarbirds gjorde stort indtryk. Foredragsholder: Jørgen Mørup Jensen.

Julemøde - Jubilæumsarrangement tirs. 11/12 kl. 18-22. Naturhistorisk Museum bygning 1141, Bio-X lokalene. I forbindelse med julemødet fejrer vi lokalafdelingens 40 års jubilæum med fællesspisning og forskellige indslag. Hvis du har forslag til aftenen eller vil holde et indlæg, kan du kontakte Peter Lange (tlf. 86 95 03 41/peterlange@dofoj.dk). Ønsker du at deltage i spisningen er prisen 100 kr. pr. prs. Tilmelding ved indbetaling af beløbet til girokonto 5510961 eller reg. nr. 1551 konto 5510961. Husk at oplyse navn og tlf.nr. eller e-mail. Ønsker du ikke at deltage i spisningen, tilmelder du dig den resterende del af arrangementet ved at kontakte Ole Jensen (ofj@ofj.dk/ tlf. 86 28 56 14). Maks. 30 deltagere. Tilmelding senest d. 5/12.

Året der gik tirs. 29/1 kl. 19.30. Naturhistorisk Museum bygning 1141, Bio-X lokalene. I stedet for den traditionelle fremvisning af billeder på julemødet, bliver der mulighed for at vise dem denne aften. Der er plads til lidt af hvert, dog fortrinsvis fugle, men også gerne andre sjove oplevelser. Da der skal være plads til alles bidrag, bedes indlæg begrænset til max. 20 min.

TURE

Gæs og gæster fra nord søn. 11/11 kl. 8. Musikhuset. Bustur til Vest Stadil Fjord og Holmsland Klit. Vest Stadil Fjord byder på store flokke af gæs på vej fra ynglepladserne til overvintrings-pladserne. Mest imponerende er flokke af kortnæbbede gæs, som

ankommer fra Svalbard. Prisen for turen er 385 kr. inkl. morgenmad, hjemmebag og kaffe/the/vand. Tilmelding og program på natours.dk. Turen er offentligt, så tilmeld dig i god tid. Turleder: Bjarne Golles og John Simoni.

Norsminde Fjord søn. 11/11 kl. 10-12. P-pladsen ved Norsminde Kro. Vi vil gå langs sydsiden af fjorden. Ud over masser af blyshøns vil der være mulighed for at se svaner, samt mange andre arter. Undertiden ses store flokke af sangsvaner og grågæs på markerne (det tidligere Kysing Fjord-område). Turleder: Arne Højgård (tlf. 72 27 54 65).

Mossø og de midtjyske søer søn. 2/12 kl. 9. Ry Station. Fællesskørsel til fuglerige steder ved søerne. Stederne varierer alt efter vejret. Vi anbefaler samkørsel fra Ry, for at begrænse antallet af biler, så tag også 20 kr. med til chaufføren. Turleder: Jens Kirkeby (tlf. 61 71 57 58).

Vinterfugle ved sø og å søn. 27/1 kl. 15.50-17.30. P-plads ved Allinggårdsvej (se skilt mod fugletårn). Vi besøger fugletårnet ved Sminge Sø, hvorfra vi kan se flokke af sangsvaner komme til overnatning på søen. Især i forbindelse med isvintre og hård frost ses mange sangsvaner samt andre arter i vågen ud for tårnet. Tilmelding ikke nødvendig. Turleder: Bo Ryge Sørensen (tlf. 86 81 25 73).

Ørnens Dag 2013

Foto:
John Larsen

Sæt kryds i kalenderen søndag den 17. februar, hvor DOF's Projekt Ørn inviterer til Ørnens Dag over hele landet. Der vil være gode muligheder for at se de imponerende rovfugle og få en snak om deres levevilkår. Det er otte år i træk, at der afholdes Ørnens Dag, og det er DOF's dygtige og engagerede rovfuglefolk, der står i spidsen for arrangementerne, hvor hele Danmarks befolkning kan opleve de storblåede vingefang. Arrangementerne på Ørnens Dag annonceres på dof.dk, når dagen nærmer sig.

Weekenden den 2. og 3. februar finder DOF's årlige, landsdækkende ørnetælling sted. Her vil flere hundrede ornitologer gå i felten for at kigge de mest ørnevenlige terræner igennem for de store rovfugle og undersøge, om ørnene fortsætter deres fremgang i det danske landskab. Resultatet vil foreligge på Ørnens Dag.

DOF Sydøstjylland

Kontakt:

Hans Pinstруп

Dalagervej 95 . 8700 Horsens . Tlf. 75 64 2773

www.dof-sydostjylland.dk

E-mail til lokalafdelingen sendes via hjemmesiden

MØDER

Julehygge og tilbageblik på årets fugleoplevelser tirs. 4/12 kl. 19-22. Bygningen, Anlægget 14, Vejle. Alle medlemmerne opfordres til at møde op og vise deres bedste fuglefotos fra året, der er gået. Lokalafdelingen er vært for kaffe, kage og lidt julegodter.

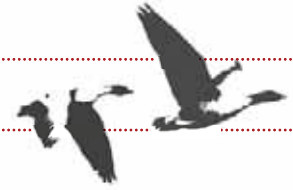
Tirsdagsmøde 8/1 kl. 19-22. Bygningen, Anlægget 14, Vejle. Aftens emne vil blive annonceret på lokalafdelingens hjemmeside www.dof-sydostjylland.dk

TURE

Horsens Nørrestrand lør. 15/12 kl. 10. For enden af Rønnevej, Horsens. Oplev årstidens fugle på lokaliteten, bl.a. lille skallesluger, taffeland, troidand m.m. Ingen tilmelding. Turleder: Hans Pinstруп (tlf. 75 64 2773).

Vejle Fjord søn. 6/1 kl. 10. P-pladsen ved Stark, Ibæk Strandvej 5-7, Vejle. Oplev nogle af de fugle, der tilbringer vinteren på Vejle Fjord. Vi forventer at se hvinand, troidand, gravand, pibeand og stor skallesluger, og måske er vi heldige at få isfuglen at se. Ingen tilmelding. Turleder: Jørgen Pagh (tlf. 22 66 22 34).

Horsens Nørrestrand lør. 2/2 kl. 10. For enden af Rønnevej, Horsens. Oplev årstidens fugle på lokaliteten, bl.a. lille skallesluger, taffeland, troidand m.m. Ingen tilmelding. Turleder: Hans Pinstруп (tlf. 75 64 2773).

DOF Vestjylland

Kontakt:

Formand

Lars Holm Hansen . Sandbækvej 26 . 6971 Spjald . Tlf. 97384424
mail: formand@dofvestjylland.dk

Ture

Henrik Rähr . Østparken 35, Ejsing . 7830 Vinderup . Tlf. 41360415
mail: turedofvestjylland.dk

Seniorture

Peder J. Pedersen . Mejdalvej 14 . 7500 Holstebro . Tlf. 97468481 /
23678875 . mail: seniorture@dofvestjylland.dk

Se nyheder og flere ture på www.dofvestjylland.dk

MØDER

Årets ornitologiske oplevelse tirs. 4/12 kl. 19. Aulum Fritidscenter, Markedspladsen 10, 7490 Aulum. Vi mødes og ser billeder og film og får fortalt historier fra årets oplevelser. Foreningen er vært ved en bid brød og lidt at skylle efter med. Har du et indslag, hører vi gerne fra dig inden mødet. Kontakt: Karen Bendtsen (tlf. 97 44 83 12/22 53 02 94).

Generalforsamling i DOF Vestjylland tirs. 29/1 kl. 19. Mødested: Aulum Fritidscenter, Markedspladsen 10, 7490 Aulum.

TURE

Skjern Enge søn. 18/11 kl. 9-13. Fugletårnet ved Hestholm Sø. Vi har tidligere haft held med lapværbling, snespurv og bjerglærke på dette tidspunkt. Vi besøger de klassiske steder, men vil også igen finde mere upåagtede kroge i området. Turen foregår i privatbiler. Turleder: Jens Hasager Kirk (tlf. 28 90 13 94).

Thorsminde, Bøvling Klit og Felsted Odde lør. 26/1 kl. 8-12. P-pladsen ved Husby Kirke. Thorsminde havn er altid et besøg værd for fugleentusiaster (sortgrå ryle, skærpiber), og Bøvling Klit kan overraske med vandrefalk eller det der er større. Man kan få køreledighed fra Ringkøbing. Turleder: Svend Erik Petersen (tlf. 51 72 46 24).

◀ *Vandstæren lever af forskellige vandlevende smådyr, som den fanger ved at dykke efter dem. Den dykker altid mod strømmen, og den kan endda finde på at gå på bunden, når den søger efter føde. Vandstæren er en god indikator for rene vandløb, da dens fødegrundlag forsvinder ved forurening. Foto: Peter Vadum*

Skjern Enge tors. 8/11 kl. 9-13. Fugletårnet ved Hestholm Sø. På dette tidspunkt er der masser af fugle i området, bl.a. havørn, ænder, gæs, vadefugle og svaner. Vi kører rundt i området og besøger flere fugletårne og udsigtspunkter. Også gode muligheder for lapværling og bjerglærke. Turleder: Jens Ballegaard (tlf. 22 82 11 75).

Julemøde man. 3/12 kl. 10-14. Baunebakken 8, Sevel, Vinderup. Som de foregående år finder mødet sted hos Leif. Vi snakker om fugleoplevelser, og Leif fortæller og viser en film. Herefter er der tur til Geddal eller Rettrup Kær, hvor der er sangsvaner og grågæs. Medbring kaffe/the. Foreningen er vært med rundstykker. Tilmelding til Leif senest 2/12 kl. 20. Turleder: Leif Novrup (tlf. 97 44 83 01/23 31 56 01).

Vinterfugle i det vestlige man. 14/1 kl. 9-12. P-pladsen ved Søndervig Supermarked ved lyskrydset. Hvide Sande havn og møler kan være gode for måger og vadefugle. Ved isvinter mange andefugle i havnen. Vi kører måske til Vest Stadil Fjord. Turen er afhængig af vejret, så hold øje med hjemmesiden. Turleder: Jens Ballegaard (tlf. 22 82 11 75/jballegaard@pc.dk).

Vandstær m.m. i Holstebro ons. 6/2 kl. 9-13. P-pladsen overfor TV/Midt-Vest. Vi håber på at få vandstæren at se, foruden spætter, mejser og diverse andre småfugle. Vi ser nærmere på Stryget, Anlægget, Vegen Å m.m. Turleder: Peder J. Pedersen (tlf. 23 67 88 75/97 46 84 81).

Sortspætten er en imponerende fugl, der er på størrelse med en krage. På nær en rød kalot hos hannen og en lille rød top hos hunnen er arten også kulsort, ligesom mange kragefugle. Sortspættens trommen er så kraftig, at den kan høres op til et par kilometer væk. Foto: John Larsen

DOF Nordvestjylland

Kontakt:

Susanne Primdahl . Bangsvej 15 . 7850 Stoholm . Tlf. 97 54 22 61
E-mail: sus_primdahl@hotmail.com

Redaktør af Hjejen

Thorkil Brandt . Tindbæk Byvej 30 . 8920 Randers NV
Tlf. 87 50 80 40 . E-mail: thorkilbrandt@mail.dk

MØDER

Julehyggemøde for lokalforeningens medlemmer fre. 30/11 kl. 19. Søndermølle, Vinkelvej 40, Viborg. Traditionen tro afholder vi julehyggemøde, hvor vi håber at se rigtig mange af vores medlemmer. Foreningen byder på frokost og kaffe, og drikkevarer kan købes til rimelige priser. Forhåndstilmelding er ikke nødvendig. Mødeledere: Gitte og Kaj Jensen (tlf. 23 28 19 42).

Fotoforedrag om Extremadura ons. 23/1 kl. 19-21. Søndermølle, Vinkelvej 40, Viborg. Bent Jensen vil fortælle og vise billeder af landskab, byer og fugle. Kom og hør om hans søgen efter sort stork, hærfugl, kongeørn, spansk kejsereørn, dværgørn, skadegøg, purpurhejre, stortrappe m.m. Der vil blive en pause undervejs, hvor foreningen er vært ved en kop kaffe/te. Mødeleder: Susanne Primdahl (tlf. 21 70 62 03).

Besøg et foderbræt søn. 10/2 kl. 9-12. Bangsvej 15, 7850 Stoholm. Vi indbyder til en hyggesnak om fodring af havens fugle. Vi vil stå varmt og tørt indendørs og iagttage fuglene på havens foderpladser. Foreningen vil byde deltagerne på en kop kaffe og et rundstykke. Medbring gerne kikkert, så du bedre kan se fuglenes kendetegn. Turleder: Susanne Primdahl (tlf. 21 70 62 03).

TURE

Uglelyt i Ø Bakker og Velds Krat ons. 7/11 kl. 17-19. P-pladsen på Rydalsvej ved Ø Bakker. Kom med og lyt efter ugler i mørket. Der vil være chance for at høre natuglen tude, og måske er vi heldige at se skovhornugle. Uglernes aktivitet er meget afhængig af vejret. Regn eller blæst er ikke godt til en ugletur. Ring evt. til turlederne inden turen. Husk lommelygte. Turledere: Thorkil Brandt (tlf. 87 50 80 40/30 25 53 04) og Lars Mogensen (tlf. 31 95 18 05/86 65 36 14).

Punkttællings-intro-tur ved Søndermølle lør. 17/11 kl. 9-11.30. Søndermølle, Vinkelvej 40, Viborg. Der er her mulighed for at få afklaret evt. spørgsmål om punkttællingsmetoden og samtidig

få en introduktion til metoden i praksis. Vi skal udføre og tale om punktællingsmetoden og lytte til fuglenes kald. Turleder: Lars Mogensen (tlf. 86 65 36 14/31 95 18 05).

Morgenfugletur til Hald Sø søn. 16/12 kl. 9. P-pladsen ved laden, Hald Hovedgård, Ravnsbjergvej 76, 8800 Viborg. I vandløbene ved søen er der mulighed for at se vandstær, isfugl og bjergvipstjert. På søen opholder sig forskellige vandfugle, og i skovene kan vi møde sjagger, vindrossel, silkehale m.fl. Turleder: Ole Lilleør (tlf. 20 78 95 87).

Vinterfugle på Agger Tange søn. 6/1 kl. 9. P-pladsen ved færgelejet på Agger Tange. Den traditionsrige nytårstur til Agger Tange, som huser f.eks. storspove, rødben, bjergirisk, vandrefalk og forskellige ænder. Desuden ses der ofte sortgrå ryle og med lidt held måske også bjerglærke, snespurv og mosehornugle. Turledere: Per Buchwald (tlf. 86 67 16 38) og Frits Rost (tlf. 31 38 12 11).

Vinterfugle ved Skive Havn lør. 2/2 kl. 13. P-pladsen ved fiskerihavnen for enden af Fjordvej. Vi starter ved å-udmundingen, hvor der er mulighed for forskellige vandfugle, som har vinterkvarter her. Efterfølgende går vi en tur rundt på havneområdet, hvor vandrefalk og bjergirisk har været fast inventar de seneste år. Turledere: Jens Albrechtsen og Gitte og Kaj Jensen (tlf. 23 28 19 42).

Gråmejserne

Kontakt:

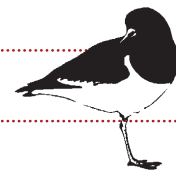
Hvis du vil vide mere om turene, foreslå nye ture eller have kørelighed, så kontakt turlederen eller en af kontaktpersonerne: Anni Ooppelstrup (tlf. 97 53 89 00/28 93 10 72), Erling Andersen (tlf. 97 93 64 27/30 23 64 27) og Karsten Hansen (tlf. 86 65 90 31/40 47 89 24).

Estvadgård Plantage tirs. 20/11 kl. 9-12. Indkørslen til Præstevæjen 23-33, p-pladsen ved Idrætsforeningen., Rønbjerg, Skive. Estvadgård Plantage ligger ved Flyndersø og er om vinteren opholdssted for mange fugle nordfra. Vi kan se stor tornskade spætter, kernebidder, gråsisken og lille korsnæb. Turleder: Anni Ooppelstrup (tlf. 28 93 10 72).

Trækstien i Ans og Ormstrup Skov ons. 12/12 kl. 9-12. P-pladsen ved trækstien i Ans. Kør fra Vestre Langgade i Ans By ad Søgade mod Sahl og Bjerringbro, kør over Ans Bro og drej til venstre umiddelbart efter broen ved skiltet "Trækstien P". Vi går en tur på 6-7 km ad trækstien fra Ans gennem Ormstrup Skov langs Tange Sø og tilbage. I skoven kan vi se småfugle, spætter og rovfugle og ved vandet svaner, ænder, isfugl mm. Turleder: Karsten Hansen (tlf. 40 47 89 24).

Vandstære- og isfugletur ved Viborg tors. 17/1 kl. 9-12. P-pladsen ved Niels Bugges Kro, Ravnsbjergvej 69, 8800 Viborg. Vi kigger efter vandstær, isfugl, bjergvipstjert og andre småfugle. Efter Troldeslugten og området ved kroen tager vi til Skytteholmen og Non Å. Turleder: Karsten Hansen (tlf. 40 47 89 24).

DOF Sydvestjylland

Kontakt:

Jens Rye Larsen . Idrætsvænget 11 . 6855 Outrup . Tlf. 61 77 19 47
E-mail: jensryelarsen@gmail.com

Se også www.dofsydvest.dk

MØDER

Foredrag om Etiopiens fugle tirs. 13/11 kl. 19. Hovedbiblioteket, Nørregade 19, Esbjerg (Storm P.-salen). John Frikke vil i ord og billeder berette om en rejse i den særpregede natur på Afrikas tag. Etiopien er et spændende land med store kontraster; fra tør halvørken, over savanne, søer og vådområder til nogle af Afrikas højst beliggende sletter med et unikt plante- og dyreliv.

Året der gik tors. 17/1 kl. 19. Myrthuegård. Det årlige møde med indlæg og billeder fra året set med ornitologens øjne. Yderligere informationer på dofsydvest.dk

Orientering for nye medlemmer tors. 7/2 kl. 19. Biblioteket, Nørregade 19, Esbjerg, lokale 11. Nye medlemmer inden for de sidste to år, inviteres til en aften, hvor vi fortæller om, hvem DOF er, og hvad vi laver i foreningen. Vi vil fortælle om lokaliteter, Atlasprojektet, DOFbasen, se lidt fuglefotos og tale om hvad I gerne vil høre om. Yderligere informationer på dofsydvest.dk

Generalforsamling tirs. 19/2 kl. 19. Myrthuegård. Dagsorden i følge vedtægterne. Forslag skal fremsættes skriftligt og begrundet senest 29/1 til bestyrelsen. Før selve generalforsamlingen kl. 17.30 indbydes til socialt samvær og fællesspisning (chiligrøde à la Marco). Yderligere informationer på dofsydvest.dk

TURE

Filsø lør. 17/11 Grønttorvet i Esbjerg kl. 8 eller indkørslen til Filsø Avlsgård fra vest (Kærgårdvej) kl. 8.45. Turen arrangeres i samarbejde med Naturhistorisk Forening for Sydvestjylland. Den sydlige del af søen har sandsynligvis stået under vand sommeren over, mens den nordlige er under opfyldning her i efteråret. Tilmelding senest 2 dage før. Ring, sms eller mail til en af turlederne: Sven Bødker (tlf. 40 62 13 70/laerkecb@gmail.com) og Søren Peder Nielsen (tlf. 40 87 58 82/soren-p@esenet.dk).

Hauke-Haien Koog, Syslesvig lør. 8/12 Grønttorvet i Esbjerg kl. 8 eller p-pladsen i skoven nord for Ribe kl. 8.30. Hauke-Haien Koog rummer en stor variation af gæs og ænder, men også rovfugle. Vi fortsætter til Rickelsbüller Koog, inden vi kører til diget på

landegrænsen. Der afsluttes med Tøndermarsken, der ofte huser mange rovfugle. Der er afsat tid til lidt grænsehandel. Husk pas. Tilmelding senest 2 dage. Ring, sms eller mail til en af turlederne: Sven Bødker tlf. (40 62 13 70/laerkecb@gmail.com) og Søren Peder Nielsen (tlf. 40 87 58 82/soren-p@esenet.dk).

Sønderjylland

LOKAL

DOF Sønderjylland

Kontakt:

Formand

Gert Fahlberg, Sottrupskov 10. 6400 Sønderborg. Tlf: 74 46 83 21
E-mail: gert.fahlberg@bbsyd.dk

Ture Karl Schlichter, Nørremark 36. 6230 Rødekro. Tlf: 74 66 13 96
E-mail: karl.schlichter@privat.dk

Panurus Gabor Graehn, Nyvang 10. 6400 Sønderborg.
Tlf: 74 43 63 09 E-mail: gaborgraehn@gmail.com

Se også nyheder og ture på www.dof-sj.dk samt i Panurus

MØDER

Julehygge man. 3/12 kl. 19-22. Haderslev Realskole. Kom og flet din egen julefugl. Naturfotograf Torben Andersen viser fotos af fugle og fortæller om årets fuglerejser. Afdelingen byder på gløgg og æbleskiver samt sørger for materialer. Tilmelding senest den 30/11 til Elisabeth Bech (tlf. 20 40 69 19/elisabeth.bech@gmail.com) eller Helle Regitze Boesen (tlf. 40 78 16 20/hrb@regis.dk).

Generalforsamling og årsmøde søn. 3/2 kl. 10-17. Gram Slotskro. Arrangementet starter med en morgentur i Gram Slotspark, efter følgende årsmøde på Gram Slotskro med diverse indlæg, herunder et indlæg af Morten D.D. Hansen og afsluttende med den årlige generalforsamling, som starter kl. 15. Dagsorden ifølge vedtægter. For nærmere oplysninger se www.dof-sj.dk, Panurus eller kontakt formand Gert Fahlberg (tlf. 74 46 83 21/gert.fahlberg@bsyd.dk) Tilmelding til frokost skal ske til Egon Iversen (tlf. 74 41 57 19/e.iversen@stofanet.dk) senest fredag den 25/1.

TURE

Formiddagstur til Gråsten Søerne ons. 14/11 kl. 9-11.30. P-pladsen ved Slotshaven. Normalt ses ret mange arter, nogle i tusindvis. Ring evt. om samkørsel. Turleder: Anker Hansen (tlf. 22 66 02 15).

Åbent hus ved Ballum Sluse søn. 25/11 kl. 10-13. Ballum Sluse. Gæs og ænder forventes i pæne antal. Måske kan vi se havørn og vandrefalk. Alle er velkomne. Slusen er bemannet i alle 3 timer, så bliv så længe du har lyst. Turleder: Karl Schlichter (tlf. 74 66 13 96/21 45 09 13).

Formiddagstur til Kruså Møllesø søn. 2/12 kl. 9.30-12. Forsamlingshuset. Vi skal især kigge efter vandstær og isfugl, men også søen kan rumme en del fugle. Ring evt. om samkørsel. Turleder: Orla Jessen (tlf. 74 44 20 72).

Jul i Søgård Skov søn. 26/12 kl. 10-12. Kør forbi Søgård kaserne ad Søgård Hovvej til p-pladsen midt i skoven. Vi går en juletur gennem den meget spændende skov i et varieret israndsområde. Mulighed for spætter, rovfugle, forskellige overvintrende småfugle og en del andefugle i Søgård Sø. Turleder: Egon Iversen (tlf. 74 41 57 19).

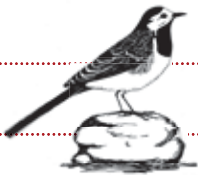
Vinterfugle i Lindet Skov søn. 6/1 kl. 15-17. P-pladsen ved hundeskoven (Arnumvej ud for Allerupvej). En tur gennem Lindet Skov, hvor vi hører skovens vinterfugle, og måske tranerne fra Hønning Mose, gå til ro. Den store hornugle tuder derefter natten i gang. Turledere: Jesper Leegaard (tlf. 25 64 86 90) og Peder Moesgaard (tlf. 78 78 13 64).

Tørning Mølle og Christiansdal Vandkraftværk lør. 19/1 kl. 10-13. Vi går gennem Teglholt Skoven til Christiansdal Vandkraftværk. Vi tager en snak om alt, hvad vi ser og håber især på vandstær og isfugl. Turledere: Helle Regitze Boesen (tlf. 40 78 16 20/hrb@regis.dk) og Elisabeth Bech (tlf. 20 40 69 19/elisabeth.bech@gmail.com).

Rendbjerg/Marina Minde lør. 9/2 kl. 9-12. Marina Minde. Man kører ned til lystbådehaven ½ km øst for Egersund. Godt sted for iagttagelse af vintergæster. Turleder: Orla Jessen (tlf. 74 44 20 72).

På engelsk kaldes silkehalen Bohemian Waxwing, fordi den som en "boheme" ikke har en fast trækrute, men flytter sig efter mængden af føde. Silkehalen er en typisk invasionsart i Danmark. Foto: Ulrik Bruun

DOF Fyn**Kontakt:****Formand**

Henrik Kalckar Hansen . Norddalen 27 . 5260 Odense S
Tlf. 30 70 90 38 . E-mail: kalckar@webspeed.dk

Eskursionsudvalg

Michael Mosebo Jensen . Gammel Højmevej 104 . 5250 Odensen SV.
Tlf. 26 82 07 29 . E-mail: mmj@doffyn.dk

MØDER

Caféaften om Hvinænder tir. 27/11 kl. 18.30. Høloftet, Naturskolen, Ålørkestedet, Hudevad Byvej 20. Johannes Bang vil denne aften fortælle om ynglende hvinænder med særligt fokus på bestanden ved Tarup-Davinde, hvor også Kjeld Mejling vil bidrage med fakta. Erik Thomsen vil illustrere det hele med sine flotte billeder. Da vi lejer lokalerne, bedes I medbringe 10 kr. til at dække udgifterne. Øl/vand sælges for 5 kr.

Julefrokost fre. 7/12 kl. 19. Gå ikke glip af god mad og drikke og Kells julequiz. Sæt X i kalenderen. Senere følger mere om sted og pris, når Kell har fundet et passende sted i Odense nærmiljø.

TURE

Vestfyn rundt søn. 25/11 kl. 8.30. Vi starter ved Føns Vang ved kirken, og måske prøver vi det nye fugletårn af bagefter. Ellers vil turen fortsætte mod Eskør og Husby Strand. Mulighed for sædgæs, havørn og mange andefugle. Tilmelding til turleder Michael Mosebo Jensen på tlf. 26 82 07 29.

Begyndertur til Brændegård Sø søn. 9/12 kl. 9. Det gælder først og fremmest havørnene, men også dem de lever af. Der kan f.eks. forventes mange andefugle. Tilmelding til turlederne Henrik Kalckar og Kell Grønberg på tlf. 66 15 08 50/20 91 15 06.

Langtur søn. 20/1. Som traditionen byder, starter vi året med at tage derhen, hvor der er størst chance for spændende fugle, og det afgøres dagen før afgang. Tilmeld jer til turleder Michael Mosebo Jensen (tlf. 26 82 07 29) dagen før og hør nærmere om tid, sted og destination.

Begyndertur til Odense Ås udløb søn. 10/2 kl. 10. P-plads ved Odense Ås udløb. Der er altid mange fugle at se ved åens udløb, der er Danmarks bedste sted for lille lappedykker. Der er mange dykænder og svømmeænder, ligesom en blå kærhøg eller havørn kan finde på at lægge sin vej forbi. Tilmelding til turleder Dieter Maazden på tlf. 66 16 68 61.

DOF Storstrøm**Kontakt:**

Michael Thelander . Løjtoftevej 175 . 4900 Nakskov . Tlf. 54 92 83 46
E-mail: m.thelander@post.tele.dk

Se mere på hjemmesiden: www.dof-storstroem.dk

MØDER

Julemøde- og frokost lør. 24/11 kl. 10.30-17. Den Gamle Gaard, Stubberupvej 17, Stubberup, 4800 Nysted. Pris: 150 kr. Tilmelding senest d. 14/11 til Rinda Faurskov (tlf.: 25 11 75 77/faurskov.rinda@gmail.com).

Mandagsmøder i Næstved kl. 19. Fritidscentret, H.C. Andersensvej 24, Næstved. Parkering ved Fritidscenteret, ikke ved boligsselskabet. Kontakt: Finn Jensen (tlf. 51 31 17 39), Anne-Marie K. Hansen (tlf. 62 61 36 26), Lisbeth Petersen (tlf. 29 91 47 11).

6/11: Indtastning i DOFbasen ved Leif Schack-Nielsen og Clausjannic Labuz. Et kursus i indtastning af obs., ynglefugle, Atlas 3, søgning på obs., find en lokalitet, lav en liste m.v.

21/1: Bent Nielsen: Gambia. En tur som er omtalt i Strømstæren nr. 1 marts 2012, men nu med en masse billeder af fugle, landskab og befolkning.

Tirsdagsmøder i Allerslev kl. 19. Allerslev Gl. Skole, Enghavevej 2B, Allerslev. Kontakt: Holger Jensen (tlf. 55 99 63 45).

6/11: Uffe Nielsen vil tale om Maribosøerne og Hyllekrog.

4/12: Ordet er frit

8/1: Steen Heerup: Oplevelser i Extremadura.

5/2: Per Schiermacker-Hansen: Anden del fra Australien.

Tirsdagsmøder i Maribo kl. 19. Bemærk: Nyt mødelokale. Blæsenborgskolen, lokale nr. 16, Blæsenborg Allé 10, Maribo. Kontakt: Ulla Brandt (tlf. 25 67 07 04).

20/11: Eddie Fritze vil denne gang bl.a. fortælle om studier af ringmærkede svaner på Lolland, Falster og Møn, om småøerne og fugleliv omkring Lolland-Falster, samt om alder på genfundne fugle.

15/1: Clausjannic Labuz og Leif Schack-Nielsen vil lære os at bruge DOF-basens mange detaljer.

Torsdagsmøder i Haslev kl. 19.30. Haslev Bibliotek, lokale 2, Jernbanegade 62, Haslev. Kontakt: Leif Tureby (tlf. 56 31 60 95).

8/11: Bo Tureby fortæller om fugle på min vej.

7/2: Henrik Wejding fortæller om Ravnstrup Sø og Fugleværnsfondens reservater.

Torsdagsmøder i Nykøbing F. kl. 19 til 22. Bemærk: Nyt mødelokale. Ejegodskolen/Fjordskolen, Fjordvej 46, 4800 Nykøbing F.

Kontakt: Benny Steinmejer (tlf. 25 14 39 39) eller Birthe Ehlers (tlf. 54 85 75 26).

6/12: Natur- og fuglebilleder v/ Asbjørn Jensen og hygge med gløgg og æbleskiver.

3/1: Hans Lind fortæller om sin tur fra Shanghai til Moskva, med den Transmongolske jernbane.

7/2: DOFbasen ved Leif Schack-Nielsen og Clausjannic Labuz. Lær DOFbasen at kende. De lokale DOFbasekoordinatorer Leif og Clausjannic fortæller om DOFbasen og hvordan man bruger den. Der bliver noget for alle; dem der aldrig før har brugt DOFbasen og dem der er godt i gang.

TURE

Avnø lør. 17/11 kl. 9-13. Avnø Naturcenter, Flyvervej 40, 4750 Lundby. Nu raster gæssene på engene og i de lave søer, og antallet kan være overvældende. Det er her og på rønnen, vi kan se havørnene. Til slut går vi indenfor og nyder madpakken. Turleder: Finn Jensen (tlf. 51 31 17 39).

Rådmandshaven lør. 1/12 kl. 9-12. P-pladsen v/Næstved Rådhus, hovedindgangen. Vi håber på at se isfugl. Vandstæren er næsten sikker enten i Stryget eller i Ellebækken. Turleder: Bent Rung Nielsen (tlf. 30 88 97 52).

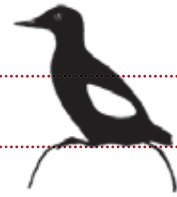
Nytårstur Avnø lør. 5/1 kl. 9-13. Avnø Naturcenter, Flyvervej 40, 4750 Lundby. På denne tur er det ænderne, vi koncentrerer os om, deres dragt og antal. Måske ser vi havørn. Er vejret ikke til travetur, går vi i tårnet, og senere tager vi madpakken sammen. Turleder: Finn Jensen (tlf. 51 31 17 39).

Foto: Peter Vadum

Tur med fokus på stor skallesluger

Søndag den 13. januar laver tre guider fra DOF Storstrøm en offentlig tur med fokus på stor skallesluger. Turen starter kl. 10 ved Hesnæs Havn og går langs med kysten ved Korselitse Østerskov. Her kan deltagerne forhåbentligt se stor skallesluger og måske også nogle af de opsatte kasser til arten. Turlederne vil samtidig benytte lejligheden til at fortælle lidt om DOF's Projekt Fokuseret Fugleforvaltning og om indsatsen for stor skallesluger. Alle er velkomne på turen, som varer 2½-3 timer. Turledere: Benny Steinmejer, Jan Blichert-Hansen og Finn Jensen.

DOF Vestsjælland

Kontakt:

Formand

Rolf Lehrmann . Egevangs Allé 18 . 4180 Sorø
Tlf. 57 83 58 89/30 45 70 35 . E-mail: rolf.lehrmann@gmail.com

Lokalbladet Bladsmutten

Redaktør Henrik Baark . E-mail: bladsmutten@mail.dk

MØDER

Kan land- og skovbrug gå hånd i hanke med naturbeskyttelse?

Ons. 7/11 kl. 19-21.30. Sorø Kultur- og Fritidscenter, Frederiksvej 27, Sorø. Ved Henrik Wejdling. Landskabet er et lige dele natur- og kulturspor, og alt, hvad vi gør, påvirker landskabet. Mangel på handling påvirker også. Enge og overdrev gror til, hvis vi ikke græsser dem. Samtidig forsvinder de sjældne planter, hvis vi gøder. Naturbevarelse har i de sidste 100 år været praktiseret gennem fredninger, der har skullet værne om de svindende naturpletter i landskabet. Men udvejen er intelligent planlægning et land- og skovbrug, der også leverer artsmangfoldighed. Foredraget garanteres med eksempler på, at det kan lade sig gøre for såvel jordejere og natur. Arrangeres i samarbejde med Grønt Forum, Sorø kommune.

DOFbasekursus i Sorø ons. 21/11 kl. 19-22. Sorø Kultur- & Fritidscenter, lokale 111, stueetagen, Frederiksvej 27, 4180 Sorø. Bliv fortrolig med DOFbasen både til indtastning af dine egne observationer og udtræk af informationer fra basen. Medbring egen PC og notesbog. Jan Kiel gennemgår indtastningsmodulet og giver gode tips vedrørende genvejstaster og andre fif. Lasse Braae viser eksempler på udtræk fra basen. Kom og vi vil forsøge at hjælpe dig med at få opfyldt dine ønsker. Kurset er gratis for medlemmer af DOF. Tilmelding til Rolf Lehrmann (rolf.lehrmann@gmail.com). Instruktører: Jan Kiel og Lasse Braae.

Generalforsamling søn. 3/2 kl. 14. Sorø Kultur- & Fritidscenter, lokale 202, Frederiksvej 27, 4180 Sorø. Dagsorden iflg. Vedtægterne. Se i øvrigt Bladsmutten og dof-vestsjaelland.dk. Vi serverer kaffe. Øl og vand kan købes.

Foredrag om Ravnstrup Sø tors. 7/2 kl. 19.30. Haslev Bibliotek, lokale 2, Jernbanegade 62, Haslev. Henrik Wejdling fortæller om Ravnstrup Sø og Fugleværnsfondens Reservater. Medbring kaffe/the til eget forbrug. Kontakt: Leif Tureby (tlf. 56 31 60 95).

TURE

Rovfugletur ved Jyderup kl. 10. P-pladsen over for Bromølle Kro. Fra Bromølle Kro kører vi ud til Skarresø, Lille Åmose, Tissø og andre lokaliteter. Turleder: Gerth Nielsen (tlf. 24 98 34 66).

Søndag 2/12, Søndag 6/1, Søndag 3/2

Tissø lør. 17/11 kl. 10. Kalundborg Vandrerhjem. Vi fordeler os i bilerne for at køre til sydenden af Tissø. Efter et ophold der, kører vi til Fugledegård, hvor vi går en tur i det nye „Spor i landskabet“. Begge steder vil der forhåbentlig være svaner og gæs. Turleder: Jens Boesen (tlf. 40 31 12 62).

Gisseløre lør. 8/12 kl. 10-12. Vi samles på parkeringspladsen ved Restaurant Gisseløre i Kalundborg, og går derfra en tur til spidsen af Gisseløre for at se på fugle både på land og i vandet. Der kan f.eks. være mulighed for snespurv. Turleder: Jens Boesen (tlf. 40 31 12 62).

Skælskørområdet søn. 13/1 kl. 10. Nedkørslen til campingpladsen ved Skælskør Nor. Vi ser på rastende fugle ved noret og fjorden. Der køres til andre lokaliteter, hvor der er mulighed for blå kærhøg, fjeldvåge, havørn og diverse gæs og svaner. Turleder: Anders Jakobsen (tlf. 58 19 66 41).

Seniortur til Tamosen ons. 16/1 kl. 11-13. P-plads ved Suserupgård (Suserupvej 14, Sorø) overfor Sorø Golfklub. I Tamosen raster hver vinter et pænt antal lille skallesluger, som både holder til i Susåen og i tørvegravene neden for fugleskjulet. Mulighed for havørn og blå kærhøg. Turledere: Kirsten Laursen og Henrik Baark (tlf. 57 82 02 30/61 30 20 53).

Storebælt ved Reersø lør. 26/1 kl. 10 til 14. Vi samles ved vandrerhjemmet i Kalundborg, hvor vi fordeler os i bilerne for at køre til sydstranden på Reersø. Herfra går vi en rundtur ad stien langs stranden til Skansen og Draget for at se på fuglelivet på Storebælt. Turleder: Jens Boesen (tlf. 40 31 12 62).

Suserupgård søn. 3/2 kl. 11-13. P-pladsen ved Suserupgård. Inden generalforsamlingen er der fugletur til Tamosen og Suserupgårdens marker. Vi går en tur i området og observerer fuglene langs Susåen og i det åbne landskab ved nordsiden af Tystrup Sø, som er en del af Caretakerområdet Tystrup-Bavelse Naturpark. Vi håber på havørn og lille skallesluger. Vi nyder den medbragte kaffe i fugleskjulet ved Tamosen, og drager videre til Sorø Kultur- og Fritidscenter, Frederiksvej 27 for at spise vores medbragte frokost i forbindelse med generalforsamlingen Turleder: Henrik Wejdling og optællere i Caretakerprojektet.

Skælskørområdet søn. 10/2 kl. 10. Nedkørslen til campingpladsen ved Skælskør Nor. Vi ser på rastende fugle ved noret og fjorden. Der køres til andre lokaliteter, hvor der er mulighed for blå kærhøg, fjeldvåge, havørn og diverse gæs og svaner. Turleder: Anders Jakobsen (tlf. 58 19 66 41).

DOF Bornholm

Kontakt:

Formand

Carsten Andersen . Bagå 1. 3790 Hasle . Tlf. 56 96 22 40
bornholm@dof.dk

Lokalbladet "Gaddisj"n

E-mail: lclemme@mail.dk . www.dof-bornholm.dk

MØDER

DOFbasen og 26.000 traner tor. 29/11 kl. 19. Bornholms Centralbibliotek. Mødet har to emner. For det første skal vi snakke om DOFbasen og se på, hvordan man indtaster sine iagttagelser direkte på nettet. Vi giver gode tips. For det andet kan du se flotte fotos og få del i en stor oplevelse ved Hornborgasjön, nemlig de titusindvis af traner, som en gruppe medlemmer oplevede på en tur i foråret. Også urfugle, spætter og lappedykkere. Foreningen giver te, kaffe og kage.

Jule-fugle-flet tir. 4/12 kl. 19. Bornholms Centralbibliotek (salen). Vi gentager succesen fra sidste år med dette julehyggearrangement. Vi tager udgangspunkt i Lars Holmsteds bøger Jule-Fugle-Flet og fletter fuglekurve. Foreningen giver glanspapir og et traktement. Medbring saks(e), helst spids og ikke for stor, blyant, viskelæder og lineal. Tilmelding til Birthe Egebjerg (tlf. 61 11 33 35) eller Hanne Tøttrup (tlf. 20 27 01 58) senest den 2/12.

TURE

Fugletur til månen? søn. 4/11 kl. 10. P-pladsen for enden af Glasværksvej (denne vej går mod vest fra Fælledvej lige syd for Hasle). Vi starter ved "Kullatippan" syd for Hasle, der ligner et månelandskab. Turen går videre langs Hasle Sydstrand til Hasle Havn og tilbage til start via skoven. Vi kan forvente at se en del overvintrende fugle både på Hasle Sydstrand og i Hasle Havn. Turen forventes at tage et par timer. Turleder: Karsten Rasmussen (tlf. 56 96 52 27/24 67 92 06).

Nexø Havn søn. 6/1 kl. 13. P-plads ved Nettos flaskecontainere. Vi håber på en bred vifte af måger og andefugle. Lokaliteten er dog lunefuld, og er det stille vejr, hvor fiskerne er til havs, kan havnen være fattig på måger. Vi kan dog også være heldige. Vi gennemgår sølvmåger, svartbåge, kaspiske måger og håber på dværgmåge og middelhavssølvmåge. Der er også stor skallesluger og lappedykkere i havnen, og vi kigger efter snespurv og bjergirisk. Turledere: Sune Riis Sørensen (tlf. 51 90 21 42) og Jan Riis-Hansen.

DOF Nordsjælland

Kontakt:

Luise Ekberg, Ved Egedam 9, st. 57, 3400 Hillerød. Tlf. 20 28 72 73
E-mail: luise.ekberg@dofnordsj.dk

Få en fuglementor

Læs mere om vores nye spændende projekt på dofnordsj.dk

MØDER

Jule-fugle-flet ons. 5/12 kl. 19-22. Nødebo Kro, Nødebovej 26, Fredensborg. Kom og flet dine fugle til juletræet. Vi sørger for skabeloner og glanspapir. Medbring selv saks, hobbykniv, pincet, nål, lim og tape. Vi vil servere gløgg og æbleskiver til arbejdet. Du kan evt. bidrage med en lille jule-fugle-historie. Tilmelding senest 2/12. Kontakt: Luise Ekberg (tlf. 20 28 72 73) og Per Ekberg (tlf. 30 53 92 45).

Natur og fugle i Costa Rica ons. 16/1 kl. 20-22. Frederiksborg Byskole, Carlsbergvej 13, 3400 Hillerød. Mød op og se smukke billeder af vores 2 måneder lange rejse til Costa Rica i 2012. Vi gennemgår de vigtigste fuglesteder og fortæller om landet som rejsested. Kontakt: Jesper Sonne og Ivan Olsen (tlf. 26 21 02 75).

TURE

Selsø og Østskoven søn. 11/11 kl. 10-13. P-pladsen ved Selsø Kirke. Vi ser på de overvintrende ænder og svaner. Men lidt held vil der også være havørn. Turleder: John Andersen (tlf. 40 55 20 34).

Kyndbyværket og Langø lør. 17/11 kl. 9-12. P-plads lige før Kyndbyværket. Der er gode muligheder for vadefugle, mange ænder, småfugle, måske en ørn og så er der ganske flot. Husk vandtæt fodtøj. Turleder: Bo Kayser (tlf. 51 34 62 78).

Hundested Havn lør. 24/11 kl. 9-12. P-pladsen ved Rørvig Færgen. Vi ser bl.a. efter ænder, måger, alkefugle og skærpiber, evt. Snespurv og med held sortgrå ryle. Turleder: Michael Trasborg (tlf. 22 41 89 30).

Alsønderup Engsø søn. 2/12 kl. 9-12. P-pladsen ved Nejede Vesterskov med indkørsel fra Ravnsbjergvej. Vi går først en tur i skoven, hvor vi ser på småfugle. Derefter går vi ud til Alsønderup Engsø og ser på ænder, gæs og måske havørn. Turen er velegnet for begyndere. Turleder: Erik Mandrup Jacobsen (tlf. 40 40 06 18).

Jyllinge Lystbådehavn tors. 27/12 kl. 10-13. Jyllinge Lystbådehavn for enden af Strandpromenaden ved Snekkevej. Bus 600S kører til Jyllinge fra Hillerød og Roskilde med afstigning i Jyllinge center, gå derfra til rundkørslen og følg skiltet til lystbådehavnen. Er det blevet frostvejr vil der altid ligge en masse ænder, gæs og gulnæbbede svaner. Chance for havørn og vandrefalk samt vadefugle. Turleder: John Andersen (tlf. 40 55 20 34).

Gilleleje Havn søn. 6/1 kl. 10-13. Den store P-plads bag ved Rema 1000 vest for Gilleleje Havn. Vi studerer de mange måger i havnen, og hvad der måtte være af alkefugle og andre spændende arter over havet. Ved havnen er der af og til overvintrende småfugle. Turleder: Jan Hjort Christensen (tlf. 30 58 07 35).

Nejede Vesterskov og Alsønderup Eng lør. 12/1 kl. 10-13. P-pladsen i Nejede Vesterskov med indkørsel fra Ravnsbjergvej. Vi ser på vinterens fugle i skoven og på Alsønderup Eng. Mulighed for havørn, sangsvaner, ravn og forskellige ænder. Turleder: Johannes Bang (tlf. 29 79 52 84).

Tematur om vintergæster søn. 20/1 kl. 9-13. Mødested bliver meldt ud tors. d. 17/1. På denne tur vil vi fokusere på de fugle, som overvintrer i Danmark. Observationerne af fuglene vil blive krydret med lidt teoretisk snak. Da vi også gerne vil kunne køre efter lidt sjældne vintergæster såsom høgeugle og nøddekrige vil stedet først blive meldt ud nogle dage før, så hold øje med denne side eller kontakt os telefonisk. Turleder: Per Ekberg (tlf. 30 53 92 45) og Luise Ekberg (tlf. 20 28 72 73).

Kyndby Vig lør. 26/1 kl. 9-12:30. P-pladsen lige før Kyndbyværket. Vi går langs fjorden og ind i skoven. Turen kan byde på invasionsfugle, overvintrende vadere og måske havørn eller vandrefalk. Turleder: Arne Volf (tlf. 47 16 12 00).

Onsdagsture i Gribskov kl. 9 til 12. Kagerup Station. Naturvandring, hvor vi ser på årstidens fugle i skoven. Mejer, spætter, duehøg og evt. ugler og ravn. Turleder: Peter J. Petersen (tlf. 30 63 71 22)

21/11, 12/12, 9/1, 6/2

RESERVATERNE

Formiddagsfugleture ved Nivå kl. 10:30-13:30. Nivå togstation. Vi følger årets gang ved Nivå og lytter til sang og kald fra de fugle som lever i Nivås varierede natur. Turen er for alle, som ønsker at lære lidt mere om vores hjemlige fugle og det spændende dyre- og planteliv, som Nivå også byder på. Der kræves ingen specielle forudsætninger eller udstyr for at deltage. Turleder: Allan Gudio Nielsen (tlf. 20 89 09 09).

Tirsdag d. 6/11, Tirsdag d. 4/12

Nivå Bugt lør. 8/12 kl. 9-12. P-pladsen ved Nivå Havn. Vi ser efter vinterens rastende vadefugle i bugten og besøger fugleværnsfondens reservat. I skovarealerne kan ses et udbud af vinterens småfugle og på de åbne arealer kan der ofte ses rovfugle. I havnen raster lille lappedykker. Turleder: Ivan Olsen (tlf. 26 21 02 75).

Nivå Bugt lør. 2/2 kl. 9-12. Indgangen til fuglereservatet v. Tangen, Strandvejen i Nivå. Temaet er vinterfugle langs kysten og i indlandet. Måske er vi heldige med en isfugl. Turleder: Karsten Winding (tlf. 4914 50 89).

DOF København

Vesterbrogade 140. 1620 København V. kbh@dof.dk . www.dofkbh.dk

Fugleture for DOF Københavns medlemmer arrangeres af DOF Travel, Seniorudvalget, Køgegruppen og Roskildeguppen. DOF Travels rejser er annonceret andetsteds i bladet, mens de resterende ture er annonceret nedenfor. Alle ture kan ligeledes ses på vores hjemmeside, www.dofkbh.dk. Alle ture er gratis medmindre andet er angivet

Betaling af turene

DOF Travel Københavnsafdelingen . Dansk Ornitologisk Forening
Vesterbrogade 140A, 1. sal . 1620 København V. . Giro 807 3333
E-mail: travel@dof.dk . www.doftravel.dk

Tirsdagsvagtens kontaktoplysninger

Træffetid: Hver tirsdag fra kl. 18.30-20.00 . Tlf. 33 28 38 00

For betaling af ture arrangeret af Grågæssene, Køgegruppen eller Roskildeguppen se særskilt afsnit.

SMÅTURE

Velegnet for
BEGYNDERE

Kystagerparken tir. 13/11 kl. 9-11. Åmarken

Station på p-pladsen. Andefugle i Kalveboderne og drosler i parken.
Turleder: John Speich.

Bolund Holm i Roskilde Fjord tirs. 20/11 kl. 9-12. P-pladsen på A6 over for Lille Valbyvej. Vi går Bolund rundt og en tur rundt om Lille Valby og ser hvad årstiden kan byde på. Der kan være sumpet.
Turleder: Arne Volf (tlf. 21 63 75 67).

Ganløse og Mølleådalens søn. 25/11 kl. 9-12. P-pladsen hvor Kalkværksvej/Farumvej (Krak 105 B3). Skovens fugle og måske isflugt og vandstær i åen. Turleder: Frands E. Jensen (tlf. 22 75 40 64).

Frederiksdal og Furesøen lør. 1/12 kl. 9-12. Slusen i Frederiksdal. Turen går langs Mølleåen, bredden af Furesøen og retur gennem Frederiksdal Skov. Mulighed for vandstær, mange andefugle og almindelige skovfugle. Turleder: Bo Kayser.

Mosedede Havn søn. 2/12 kl. 10-12.30. P-pladsen ved Mosede Fort (5 min. fra Karlslunde Station). Vi går en tur langs stranden og rundt på havnen og ser efter ederfugle, hvinænder, skalleslugere, havlit og måske sjældne måger. Småfugle i buske og træer samt evt. snespurv og skærpiber i havnen. Turleder: Troels M. Krogh.

Ølsemagle Revle søn. 9/12 kl. 10-14. P-pladsen ved kiosken på dæmningen. Rastende andefugle og med lidt held mosehornugle

og enkeltbekkasin, evt. vintervadere. Turleder: Jesper Sonne (tlf. 26 33 05 54).

Langstrup Mose søn. 9/12 kl. 9-12. Nivå Station. Vandretur fra stationen med vinterrovfugle som tema. Solidt fodtøj påkrævet.
Turleder: Jan Nielsen.

Damhussøen fre. 14/12 kl. 10-12. Damhuscafeen ved søens nordende. Er søen isfri ses mange rastende andefugle og måger. I de tilstødende haver småfugle. På Damhusengen ses blandt de mange kragefugle måske overvintrende stære. Turleder: Mikkel Holck (tlf. 26 17 37 63).

Damhussøen fre. 21/12 kl. 10-12. Damhuscafeen ved søens nordende. Er søen isfri ses mange rastende andefugle og måger. I de tilstødende haver småfugle. På Damhusengen ses blandt de mange kragefugle måske overvintrende stære. Turleder: Mikkel Holck (tlf. 26 17 37 63).

Damhussøen ons. 26/12 kl. 10-12. Hjørnet ved Damhuskroen. Er søen isfri ses mange rastende andefugle og måger. I de tilstødende haver småfugle. På Damhusengen ses blandt de mange kragefugle måske overvintrende stære. Turleder: Morten Leisvig (tlf. 36 49 79 11).

Utterslev Mose lør. 29/12 kl. 9-12. Hjørnet af Åkandevvej/Pilesvinget. Er mosen isfri ses mange rastende andefugle og måger, måske overvintrende grågæs. Småfugle i rørskoven og mosens omgivelser. Turleder: Nikolaj Christensen (tlf. 40 58 39 78).

Køge havn og sydstrand lør. 29/12 kl. 9-12. P-pladsen Køge station. Andefugle i havnen og vintervadere samt evt. snespurv og bjergirisk ved sydstranden. Turleder: Steen Roed (tlf. 43 54 90 24).

Hareskoven lør. 5/1 kl. 9-12. P-pladsen Skovlystvej nærmest Ballerupvej. Invasionsarter samt rovfugle. Turleder: Arne Volf (tlf. 21 63 75 67).

Stauings Ø lør. 5/1 kl. 10-13. P-pladsen i skoven. Vadefugle, gæs, ænder og rovfugle. Med lidt held vandrefalk og havørn. Turleder: Svend Pettersson.

Ølsemagle revle søn. 6/1 kl. 9.30-12.30. P-pladsen ved kiosken på dæmningen. Mange ænder og måger i strandsøerne, samt overvintrene vadefugle og småfugle og med lidt held mosehornugle. Turleder: Frands E. Jensen (tlf. 22 75 40 46).

Bolund Holm i Roskilde fjord tirs. 8/1 kl. 9-12. P-pladsen på A6 over for Lille Valbyvej. Vi går rundt om Bolund og Lille Valby og ser hvad årstiden kan byde på. Husk vandtæt fodtøj. Turleder: Arne Volf (tlf. 21 63 75 67).

Kystagerparken tirs. 15/1 kl. 10-12. P-pladsen Åmarkens station. Andefugle i Kalveboderne og småfugle i parken. Turleder: John Speich.

Gilleleje Havn lør. 19/1 kl. 9-12. Gilleleje Station. Mange rastende måger i havnen, ofte ses gråmåge og ride. Over havet mulighed for alkefugle og havænder. Turleder: Jan Hjort Christensen.

Bognæs søn. 20/1 kl. 9.30-13. P-pladsen ved bommen til halvøen. Vi forventer at se havørn og måske vandrefalk, samt mange vand-

fugle ved kysten og i søerne. Småfugle i skoven. Turleder: Frands E Jensen (tlf. 22 75 40 64).

Dyrehaven søn. 27/1 kl. 9-12. Strandmøllekroen. Vinterfugle – mulighed for isfugl og vandstær i Mølleåen. Turleder: Jan Nielsen (tlf. 40 58 24 46).

Lille Vejleå og Ishøj søn. 3/2 kl. 10-12.30. Ishøj Boulevard ved busstoppestedet Fyrrelunden (god P-plads). Vi går en tur rundt i denne lille naturperle, med ænder, lappedykkere, drosler, mange småfugle og rovfugle. Mulighed for halemejsse, stillits, lille lappedykker, stor skallesluger og måske fjeldvåge, med lidt held også sangsvaner. Turleder: Troels M Krogh (tlf. 30 20 91 17).

Vestre Kirkegård søn. 3/2 kl. 10-12. Sjælør Station. Vi ser hvad kirkegården byder på af vinterfugle, med lidt held måske skovhornugle. Turleder: Vicky Knudsen (tlf. 60 29 69 86).

Bolund Holm i Roskilde fjord tirs. 5/2 kl. 9-12. P-pladsen på A6 over for Lille Valbyvej. Vi går rundt om Bolund og Lille Valby og ser hvad årstiden kan byde på. Husk vandtæt fodtøj. Turleder: Arne Volf (tlf. 21 63 75 67).

DOF SØGER

Frivillige til trækfuglearbejdet i Ghana

De sidste tre år har DOF i samarbejde med Ghana Wildlife Society (GWS) udført ringmærkning og punkttællinger i to forskellige områder i det nordlige Ghana. I forbindelse med den kommende vinters feltarbejde omkring byen Damongo søger vi tre frivillige DOF'ere, der ønsker at deltage i henholdsvis ringmærkning, punkttællinger og formidling. De tre frivillige skal af sted sammen i cirka tre uger i januar/februar 2013. DOF betaler flyrejsen samt kost og logi op til max 15.000 kr. pr. deltager. De frivillige vil være bundet til en kontrakt med DOF.

Deltagerne udvælges fra ansøgerfeltet af et uafhængigt bedømmelsesudvalg, som er nedsat af DOF's Internationale Udvalg. Der lægges vægt på følgende kvalifikationer: 1) Gode engelskkundskaber, 2) Erfaring fra tidligere ophold i Afrika, 3) Et godt fuglekendskab.

Formidleren skal have kendskab til trækfuglenes årsrytme og være i stand til at kommunikere projektets formål og vigtighed ud til såvel de lokale i Ghana som DOF's medlemmer i Danmark. Punkttælleren skal være trænet i at udføre fugletællinger og have et indgående kendskab til de europæiske trækfugle samt erfaring med de vestafrikanske fuglearter. Ringmærkeren skal have A- eller B-licens fra Zoologisk Museum (eller tilsvarende).

Kortfattet ansøgning med beskrivelse af erfaring samt vedhæftet CV og kopi af relevante dokumenter (for eksempel ringmærkningslicens) sendes til ghana@dof.dk. Kontakt Alex Rosendal (24 45 37 50/alex.rosendal@mail.tele.dk) eller Iben Hove Sørensen (33 28 38 42/iben@dof.dk) for yderligere oplysninger. Ansøgningsfrist: 15. november 2012. Læs mere på <http://pandion.dof.dk/>.

Kyndby vig og Søommer skov lør. 9/2 kl. 9-12.30. P-pladsen Kyndbyværket. Vi går langs fjorden og ind i skoven. Vintervadere og med lidt held havørn og vandrefalk. Turleder: Arne Volf (tlf. 21 63 75 67).

CYKELTURE

Vestamager og Klydesøen lør. 8/12 kl. 10-14. Vestamager Metrostation. Vi ser efter rastende vade- og andefugle. Måske er der besøg af havørn og vandrefalk. Turleder: Svend Pettersson.

Vestamager søn. 3/2 kl. 9-13. Vestamager Metrostation. Vi cykler gennem Vestamager og ender ved Klydesøen, hvor vi fra fugletårnet har et fremragende udsyn over hele området. Mulighed for havørn, vandrefalk, fjeldvåge samt mange andefugle. Turleder: Jan Nielsen (tlf. 40 58 24 46).

BUSTURE

Skåne søn. 2/12. Afgang fra Lyngby (garageanlægget Christian X's Alle 5-7) kl. 8 og fra Sjælør Station kl. 8.30. På denne vinterørnetur vil vi besøge de traditionelle gode områder med mulighed for havørn og kongeørn samt adskillige røde glenter. Vi ser også overvintrende musvåger, fjeldvåger samt blå kærhøg evt. vandrefalk. Der er stadig mange rastende gæs på markerne. I skoven mulighed for grønspætte, sortspætte og evt. invasionsarter. Tilmelding sker ved at indbetale kr. 285 for voksne og kr. 260 for unge under 13 år på giro 807 3333 (ved netbank girokort type 01 eller reg.nr. 4180) eller ved check til DOF Travel's adresse senest 19. november. Mrk. B10. Turledere: Frands E Jensen og Rene Rantzau.

Skåne lør. 19/1. Afgang fra Lyngby (garageanlægget Christian X's Alle 5-7) kl. 8 og fra Sjælør Station kl. 8.30. På denne årets første vinterørnetur besøger vi de traditionelle gode områder med mulighed for havørn og kongeørn samt adskillige røde glenter. Vi ser også overvintrende musvåger, fjeldvåger samt blå kærhøg evt. vandrefalk. I skoven mulighed for grønspætte, sortspætte og evt. invasionsarter. Tilmelding sker ved at indbetale kr. 275 for voksne og kr. 250 for unge under 13 år på giro 807 3333 (ved netbank girokort type 01 eller reg.nr. 4180) eller ved check til DOF Travel's adresse senest 10. januar. Mrk. B1. Turledere: Hans Harrestrup Andersen og Hans Meltofte.

Skåne lør. 16/2. Afgang fra Lyngby (garageanlægget Christian X's Alle 5-7) kl. 8 og fra Sjælør Station kl. 8.30. Turledere: Frands E Jensen og Rene Rantzau. På denne vinterørnetur vil vi besøge de traditionelle gode områder med mulighed for havørn og kongeørn samt adskillige røde glenter. Vi ser også overvintrende musvåger, fjeldvåger samt blå kærhøg evt. vandrefalk. De første gæs raster på markerne. I skoven mulighed for grønspætte, sortspætte og evt. invasionsarter. Tilmelding sker ved at indbetale kr. 277 for voksne og kr. 252 for unge under 13 år på giro 807 3333 (ved netbank girokort type 01 eller reg.nr. 4180) eller ved check til DOF Travel's adresse senest 7. februar. Mrk. B2.

Grågæssene

Specielt for
SENIORER

Kontakt Poul Reib . Tlf. 41 24 88 64 . E-mail: poul.reib@gmail.com

Turledere Jan Nielsen, Finn Jensen, Erik Larsen og Tage Stampe

Betaling Betaling for seniorture foregår udelukkende pr. giro eller bank (ved bankoverførsel: reg.nr. 9541) 6-007-2035 DOF København, Seniorudvalget, Vesterbrogade 138-140, 1620 København V. Eventuel framelding til endagsbusture må finde sted senest onsdag før turens afholdelse. Det indbetalte beløb returneres fratrukket et ekspeditionsgebyr på kr. 20/pers. Bemærk: Vi sender ingen bekræftelse på endagsbusture. Du er på listen, hvis ikke du hører fra os. På flerdagsbusture sender vi bekræftelse på din tilmelding.

MØDER

Alle foredrag afholdes i Vanløse Kulturhus, Frode Jacobsens Plads 4, 2720 Vanløse. Tæt ved S-tog og Metro. Møderne starter kl. 13.30. Der serveres kaffe/the fra kl. 13. Alle foredrag illustreres med farvebilleder.

Ecuador ons. 21/11 Rasmus Strack fortæller om Ecuador. Entre 20 kr.

Etiopien ons. 12/12 Hans Harrestrup fortæller om Etiopien. Entre 20 kr.

Irland og Scandinavien ons. 23/1 Poul Reib viser bl.a. fotos fra det skønne Irland, samt fuglebilleder fra Scandinavien. Entre 20 kr.

Fugle på min vej ons. 20/2 ved Bo Thureby. Entre 20 kr.

TURE

Kyndby/Selsø ons. 7/11 kl. 8-16. Tur i privatbiler fra Ballerup Station. Vinterfugle, ænder, skalleslugere og gæs. Obligatorisk tilmelding til Pamela Bartholomeusz (tlf. 36 70 51 78) senest d. 2/11.

RESERVATERNE

Caretakerture ved Gundsømagle Sø kl. 10-13. P-pladsen ved Fugleværnsfondens reservat (bus 216 med afgang fra Ballerup Station og Roskilde Station samt bus 217 fra Høje Taastrup Station). Der skal tælles fugle ved Gundsømagle Sø. Tag med Alex og Ivan på caretakertur den 3. lørdag i hver måned - og bliv bedre til at genkende fuglene. Turleder: Alex Schneider og Ivan Olsen.

Lørdag 17/11, Lørdag 15/12

Gundsømagle Sø lør. 1/12 kl. 10-13. P-pladsen ved Fugleværnsfondens reservat. På den månedlige optællingstur i reservatet går vi ad trampestien gennem rørskovene til fugletårnene. Ved vådt vejr kan gummistøvler anbefales. Turleder: John Andersen (tlf. 40 55 20 34).

Ishøj Strand ons. 28/11 kl. 8-14. P-pladsen ved museet Arken. Vi går rundt om søerne og satser på svaner, ænder og skalleslugere.

Utterslev Mose ons. 19/12 kl. 10-14. Hjørnet af Åkandevej og Pilesvinget. Juletur. Medbring som sædvanlig lidt Julegodter af forskellig art.

Kongelunden ons. 9/1 kl. 9-15. P-pladsen overfor mindestenen. Tur i privatbiler fra Ballerup Station. Obligatorisk tilmelding til Pamela Bartholomeusz (tlf. 36 70 51 78) senest d. 30/12. Vinterens fugle.

Ud i det blå ons. 30/1 kl. 7-17. Ballerup Station. Vejr og vind afgør dagens lokaliteter. Bustur fra Ballerup Station. Indbetalt 225 kr. på giro 60072035 DOF København, Seniorudvalget. Efter 20/1 kan du ringe til Jan Mollerup på tlf. 39 65 87 67 og forhøre dig om evt. restpladser.

Skåne 11/02 - 13/02. Bustur fra Ballerup Station. Vi bor som sædvanlig på det hyggelige Skåne/Tranås Vandrerhjem i dob. vær. Max 26 deltagere. Indbetalt 1700 kr. på giro 60072035 DOF København, Seniorudvalget senest d. 15/1. Prisen inkl. bus, overnatning, 2x morgenmad og 2x aftensmad. Frokost skal du selv sørge for (indtages i felten). Mulighed for få enkeltværelse mod en merpris på i alt 260 kr.

Køge Bugt

LOKAL

MØDER

Fugle i Thailand tors. 15/11 kl. 19-22. Det Grønne Hus, Vestergade 3C, Køge. I januar - februar var Aoi og Henrik Bringsøe på en rejse gennem Thailand, hvor de oplevede mange naturtyper; bjerge, regnskove, ferskvand og kystzoner. De besøgte Nord- og Midt-Thailand samt nordlige dele af halvøen. Her fik de set og fotograferet mange fuglearter, som de vil fortælle om og vise billeder af.

Havørnens historie i Danmark tors. 24/1 kl. 19. Det Grønne Hus, Vestergade 3C, Køge. Projekt Ørn har, siden hav- og kongeørnen indvandrede, fulgt udviklingen. Projektleder Lennart Pedersen vil underholde med den succesfulde etablering af ørnene og krydret med små historier undervejs, tillige med bestemmelse af alder og køn hos havørnen.

TURE

Tur til Gjorslev marker og Møllesø lør. 24/11 kl. 10-14. P-pladsen NØ for Søholm gods ved indgang til skoven. Smuk natur. Mulighed for store gåseflokke, dykænder og stor tornskade eller måske et par rovfugle. Turledere: Marta Grun (tlf. 30 42 24 49) og Henning Skjelborg (tlf. 20 71 44 34).

Sjaggeren er efterhånden udbredt over det meste af landet. Den er dog klart mest almindelig i Nordsjælland, Nordvestjylland samt på Bornholm. Foto: Jan Skriver

Strøby Ladeplads lør. 29/12 kl. 10-13. Købmanden ved Vejs Ende ved Strøby Ladeplads. Gåtur langs kysten og i Magleby Skov. Mulighed for bl. a. havlit, bjergand, lille skallesluger samt småfugle i skoven. Turleder: Søren Mygind (tlf. 22 35 45 50).

Ørnetur til Skåne lør. 26/1. Afgang med bus fra Ølby Station kl. 7.35, hjemkomst samme sted 18.10. På turen vil der være mulighed for at opleve havørn, kongeørn, rød glente, masser af gæs m.m. ved de klassiske skånske fuglelokaliteter som bl.a. Fyledalen, Sövdesjön og Krankesjön. Tilmelding foretages ved senest d. 11/1 at indbetale 250 kr. pr. person på reg. nr. 1438 – konto nr. 6446478190 mærket med dit navn og ørn. Turleder: Søren Mygind (tlf. 22 35 45 50).

Formiddagstur i vinterskoven søn. 10/2 kl. 10-12. P-pladsen på Ringstedvej ved Skovhusvænget (Yderholm). Vi går en tur og ser, hvilke fugle der er i vinterskoven og langs Køge Å. Måske er vi heldige at se vandstær. Turledere: Gitte og Allan Kruse (tlf. 23 46 79 22).

MØDER

Ghana og trækfugle tors. 15/11 kl. 19.30-22. VUC. Læderstræde 4, Roskilde. Oplæg ved biolog Iben Hove Sørensen fra DOF. Gratis adgang. Nærmere oplysninger følger.

Introduktion til DOFbasen ons. 28/11 kl. 19.30-22. VUC. Læderstræde 4, Roskilde. Oplæg ved koordinator Søren Peter Pinne-rup. Ønsker du at være med til fugletællinger, eller vil du gerne registrere dine fugleobservationer, holdes der denne aften et mini-kursus i brug af DOFbasen. Tag gerne din egen bærbare PC med. Spørgsmål om arrangementet: info@dof-roskilde.dk

TURE

Heldagstur til Skåne søn. 11/11 kl. 8-16.30. P-plads ved Røde Port. Tilmelding og spørgsmål om arrangementet: info@dof-roskilde.dk Turledere: Anders W. Nielsen og Tonny Papillon.

Vandfugle langs fjorden lør. 12/1 kl. 9-14. P-plads ved museums havnen i Roskilde Tur i privatbiler langs fjorden. Fokus på ænder og måger afhængig af vejr og isforhold. Turen foregår i privatbiler. Turleder: Tonny Papillon.

DOWNLOAD EN FUGL

Tag Gyldendals Fugleguide i lommen når du drager ud i naturen. Med den opdaterede app kan du:

- Se billeder af fuglene
- Læse om fuglene
- Høre fuglens sang
- Se hvilke fugle du skal kigge efter netop der, hvor du er
- Markere på kort hvor du har set fuglen
- Og meget, meget mere!

Fugleguiden er baseret på Lars Gejls Fuglefelthåndbogen udgivet af Gyldendal i 2010.

Find Fugleguiden her

På tur med DOF Travel

Nordens største udbyder af fugleture

Se vores hjemmeside
med alle rejserne
[www.doftravel.dk/
rejser](http://www.doftravel.dk/rejser)

Ture i 2012 Alle ture i 2012 er udsolgt, men der er få eller ingen på venteliste, så ring endelig.

- Ungarn, 19.-26. oktober 2012
Turleder: Leon Berthou
- Ecuador / Galapagos, nov. 2012
Turleder: Jan Hjort Christensen
- New Zealand (3 uger, nov/dec 2012 inkl. hav-cruise), Turleder: Erik Mølgaard
- Goa (Indien) 5. - 20. dec. 2012
Turleder: John Speich

Ture i 2013 På følgende ture er der stadig få pladser tilbage.

- Færøerne 10 dag, 22.6 - 1.7. 2013
Turleder: Søren Sørensen
- Bhutan ca. 15 april - ca. 5 maj 2013.
Turleder: Jan Hjort Christensen + lokalguide.
- Georgien 28. juni - 11. juli 2013.
Turleder: Lars Nørgaard Andersen

Ture 2013 Følgende ture er udsolgte, men der er få eller ingen på venteliste.

- Goa 9. - 23. januar 2013
Turleder: Søren Sørensen

- Ghana/Burkina Faso, 2 uger feb/marts 2013
Turleder: Alex Rosendal
- Bulgarien/Grækenland - 13 dage (ultimo april- primo maj) 2013. Turleder: Peter Lafrenz
- Lesbos 1 uge primo/medio maj 2013.
Turleder: Chr. Ebbe Mortensen og John Speich
- Svalbard 28.6 - 8.7 2013
Turleder: Erik Mølgaard/John Speich

Følgende ture er under forberedelse 2013

- Rumænien - 10 dage september 2013
- Kenya - 2-3 uger november 2013
- Indien, Goa, 2 uger i december 2013

2014

- Bulgarien 1 uge, februar 2014
- Costa Rica, 2 uge, februar 2014
- USA - Florida, 2 uger, marts 2014
- Kina, Yunnan, syd-vest, marts 2014
- Spanien, Extremadura 10 dage april 2014
- Tunesien, 2 uger primo april 2014
- Island, 2 uger juni/juli 2014
- Rusland, Østsibirien, sommer 2014

USA, Cape May, 1-2 uger primo oktober 2014
Bolivia, Sydamerika, 2+1 uger november 2014

2015

Sri Lanka (Sydindien), vinter 2014/15
USA, Texas mm 2+1 uger april 2015
Kina, Manchuriet, 2 uger maj 2015
Uganda, 2 uger november 2015
Indien, nord-vest, vinter 2015/16

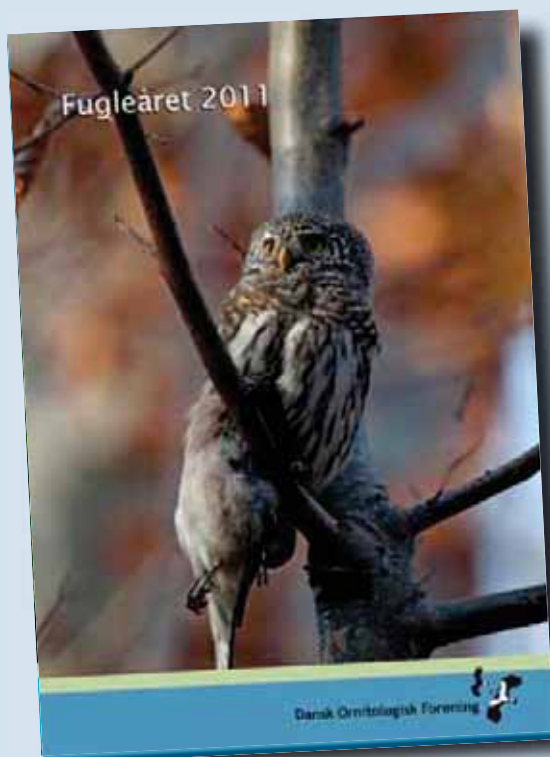
Indbetaling kan foretages på
Giro 8 07 33 33 el. Bank-giro
4180-0008073333 el.
Check til DOF Travel.

Husk altid at angive rejsemål, e-mail
og telefonnummer ved tilmelding

DOF Travel Københavnsafdelingen, Dansk Ornitologisk Forening, Vesterbrogade 140A, 1 sal. 1620 København V.
Telefon 3328-3800 hver tirsdag 18.30-20.00 (Tirsdagsvagten). Giro 8 07 33 33, Bank-giro: 4180 0008073333
E-mail: travel@dof.dk, www.doftravel.dk

FUGLEÅRET 2011 ER PÅ VEJ

Dette års udgave af Fugleåret udkommer for 6. gang til december. Kernemedlemmer, der ønsker et eksemplar af Fugleåret 2011, skal forudbestille bogen på www.dof.dk inden den 21. november 2012.

Fugleåret giver et samlet overblik over almindelige, fåtallige og sjældne yngle- og trækfugles forekomst i Danmark i 2011.

Fugleåret er på ca 250 sider og rigt illustreret med årets aktuelle billeder fra en række af landets dygtigste naturfotografer, samt masser af tabeller og kort.

Djursland, Stubbe Sø Sommerhus ("Bogpeters Hytte") midt i Fugleværnsfondens reservat ved Stubbe Sø udlejes (kun til DOF-medlemmer). Garanti for ynglende topmejs, broget fluesnapper, hedelærke og rødrygget tornskade. Adgang til søen og mulighed for dejlige ture i nærområdet. Ikke langt til Ebeltoft, badestrand og Djurslands turistattraktioner. Ingen fjernsyn – men fred og ro. Huset er på 80m² (6 pers./to soverum), 2600 kr/uge + el. Henv. Peter Lange, tlf.: 86 95 03 41 eller mail: peterlan@dofoj.dk. Læs mere på www.dofoj.dk/bogpetershytte.

Udlejes: Vedersø. 4 personer. Toppen af Vest Stadil Fjord. Hyggeligt velindrettet helårs- eller ferielejlighed 50 m². Naturgrund ugenert indhegnet, udsigtshøj. Udsigt til klitter og fredede strandenge. Stort fugletræk samt mulighed for 'lille' sort sol forår/efterår. Rørdrum høres, findes ved Nørre Sø 800m væk. Ynglende tårnfalke i haven. Rigt fugleliv, fodres hele året. Musvåge på foderbræt 25m fra huset. Ugepris: kr. 2.700,- Rengøring kr. 300,- El afregnes. Pris pr. døgn, kr. 450,- inkl. sengelinned og håndklæder. Hund er velkommen. Henv. Anette Schmidt: 22 55 06 00.

Limfjorden - Vejlerne Lunt lille træhus, smukt beliggende med helt fri udsigt over Arup Dæmning, fjord og reservat. Helårsbolig, enkelt indrettet til 2-4 pers., med tekøkken, bad, brændeovn og el-varme. Udlejes billigt på dags- eller ugebasis. Tlf. 97 99 33 76. E-mail. lotte.lolk@mail.dk.

Bed & Breakfast i den naturskønne Tøndermarsk. Alle værelser har eget bad/toilet. Desuden udlejes halmhus som feriebolig. Flere oplysninger og billeder på www.sovgodt8.dk eller 74 72 58 06.

Danhostel Henne Strand

Ikke et sted hvor du føler dig fremmed
www.danhostel.dk/hennestrand

Nær Tipperne, Skjern Å og nu også Fiilsø.
Overnat hos os, alene eller i mindre grupper.
Ring eller mail for pris og muligheder:
75 25 50 75 / hennestrand@danhostel.dk

Malariafri safari til fugleforskeren Jørgen Rabøls sydafrikanske reservat Gør som mange andre fuglefolk: tag med super-engagerede biologer på en anderledes og personlig safari til Sharkati i UNESCO Reservatet Waterberg i Limpopo. Max. 12 deltagere og kun 3 årlige ture. Fantastisk natur med over 300 fuglearter og masser af vilde dyr. Hyggelig lodge med gæstehuse, pool, frodig have. Netfangst, bushwalks, safaris, natur/fugleforedrag, fuglelister mm. Du må også gerne gå egne ture i reservatet. Endvidere mange ture til nationalparker, RAMSAR-område, township, landarbejderskole, meteoritkrater, World Heritage Site mm. Medlem af Rejsegarantifonden. 12- og 15-dage all-inclusive: 18.990 og 23.990, nov og feb. Turledere: biologer & medejere Jørgen Rabøl og Danna Borg, www.biotravel.dk tlf: 45858512/24849392

Sælges: 9.900m² grund med sommerhus i det fugleskønne område ved Ryengen, Arresø sælges for kr. 990.000. Adresse: Musvågestien 28, 3300 Frederiksværk. Kontakt sælger Jacob Pedersen på tlf. 40 13 92 44, bratting@gmail.com

Agerø/Mors: Ny istandsat sommerhus udlejes. 8 hektar med strandeng lige ved huset, ca. 200 m til fjorden. Kort afstand til fuglereservat. Verdenskendt trækfugle-område. Fantastisk udsigt til Thy/Mors. Huset har 4 dobbeltværelser. Pris pr. uge/døgn (lavsæson) kr. 2800/500,- + elforbrug. Huset er med jordvarme. Evt. rengøring kr. 1000,-. For yderligere information kontakt Søren mobil 21 40 13 46.

Udlejes: Dejligt sommerhus 400 m fra Lild Strand udlejes. Sommerpris 3000 kr., vinterpris 2000 kr. pr uge + el. Huset ligger i fredet område i cykelafstand til Vejlerne. Langs stranden er der 4 km til Bulbjerg. I klitplantagen er der svampe i sæsonen. I stille vejr er der frisk fisk på havnen. 6 faste sengepladser, brændeovn, trådløst net og huset er i øvrigt veludstyret. Kontakt: ullaperu@yahoo.dk

FUGLEKRÆMMERENS BOD

Teleskop, KOWA PROMINAR TS 613, 30X okular WIDE, org. beskyttelsestaske, Manfrotto junior 390 stativ (inkl. hoved) 127, velholdt. Sælges for kr. 5000,- i alt. Jette Kriegl tlf. 44 65 16 75.

Nikon Zoom linse. Nikon 200-400 mm AF-S ED VR sælges. Linsen er ny og ubrugt. Pris kr. 35.000,-. Kan evt. forhandles. Henvendelse til F. Beik, tlf. 40 87 50 90.

Fuglekræmmerens Bod er stedet, hvor DOFs medlemmer kan annoncere næsten alt mellem himmel og jord (sommerhusudlejning og hussalg undtaget). Annonceprisen er 50 kr. pr. påbegyndt 15 ord. Annonceringen er forbeholdt udbud og efterspørgsel på privat, ikke forretningsmæssig basis. Samtidig med annonceteksten indsendes beløbet i check eller på giro 7 00 08 39 til: DOF, Vesterbrogade 140, 1620 København V. Husk at skrive "annonce" på girokortet. Du kan endvidere betale via din netbank. Benyt da registreringsnummer 4180, kontonummer 4180 634 932. Mærk indbetalingen "annonce". Sidste frist for aflevering af annoncer til næste nummer er 10. januar 2012.

Gavekort til bidragydere til DOF's medier

Mange medlemmer og ansatte bidrager med indhold til DOF's medier. Som en anerkendelse modtager bidragerne fremover gavekort til Naturbutikken efter flg. retningslinjer:

- 1) Anerkendelse for bidrag er som udgangspunkt symbolsk og kan ikke betragtes som aflønning.
- 2) Ansatte og medlemmer af hovedbestyrelserne i DOF og FVF modtager ikke gavekort for deres bidrag til DOF's medier, da de primært bidrager i arbejdstiden eller con amore.
- 3) Gavekortet udstedes første gang bidraget benyttes af DOF. Ved gentagelse/genbrug i flere medier udstedes ikke yderligere gavekort.
- 4) Artikler på ca. 1500 – 2000 ord anerkendes med et gavekort til Naturbutikken på 200 kr.
- 5) Fotos anerkendes med gavekort til Naturbutikken således:
  - a. 1 foto 100 kr.
  - b. 2-4 fotos 200 kr.
  - c. 5+ fotos 300 kr.
- 6) Udstedelsen af gavekort foregår løbende i takt med at bidragene benyttes.

Bor du i udlandet, kontakt da venligst DOF for nærmere oplysninger om priser.

Dansk Ornitologisk Forening – DOF

DOF er landsforeningen for fuglebeskyttelse og fugleinteresserede

DOF er den danske afdeling af BirdLife International
Vesterbrogade 138-140, 1620, København V
Telefon (10-16, fredag 10-15): 33283800
email: dof@dof.dk . www.dof.dk

DOF's formand: Egon Østergaard tlf: 97448520,
email: egon.ostergaard@dof.dk

Indmeldelse i DOF: Sker ved indbetaling på girokonto 7 00 08 39
Støttebeløb til DOF's arbejde for fugle- og naturbeskyttelse, som er fradragsberettiget, kan indbetales på samme girokonto.

Årlige kontingenter:

Kernemedlemmer:	kr. 435,00
Ungdomsmedl.(u. 26 år)	kr. 215,00
Medlemmer	kr. 295,00
Husstandsmedlemsskab:	kr. 570,00

Fugleværnsfonden: Fugleværnsfonden er en almennyttig fond stiftet af DOF. Fondens formål er at købe og drive fugle- og naturreservater og formidle viden og oplevelser fra disse reservater. Støttebeløb, som er fradragsberettiget, kan sættes ind på Fugleværnsfondens girokonto 5 09 42 32 . email: fvf@dof.dk .
www.fuglevaerensfonden.dk

Naturbutikken: Naturbutikken i Fuglenes Hus tlf: 33283838
Åbningstider: Man.-fre. kl. 10-1730, lørdag 10-14. www.naturbutikken.dk

ATXSTX.SWAROVSKIOPTIK.COM

MED HELT NYE ØJNE

NY ATX / STX: MODULTELESKOPER

ATX/STX-serien bringer funktionalitet op på et helt nyt niveau. For første gang kan teleskopets ydelse justeres gennem størrelsen på objektivet. Eksempelvis kan du bruge 95 mm-objektivet til at iagttage fugle på mudderbanker eller ved kysten og drage fordel af krystalklar detaljeopløsning og op til 70x forstørrelse. På din næste tur eller hvis du skal tilbringe lange dage i naturen, kan du ganske simpelt vælge det kompakte 65 mm-objektiv. Du er bedre udrustet til alle givne situationer, så du kan være helt sikker på at få de helt særlige øjeblikke med.

ATX 25-60x65

ATX 30-70x95

ATX 25-60x85

SWAROVISION

SEE THE UNSEEN
WWW.SWAROVSKIOPTIK.COM

SWAROVSKI OPTIK NORDIC AB
Tel. +45 7020 2709
info-dk@swarovskioptik.com
facebook.com/swarovskioptik

SWAROVSKI
OPTIK

Experiencing nature, with impressive clarity.
For longer than ever before.

This is the moment we work for.

ZEISS mobilsite

/// VICTORY
ZEISS. PIONEER SINCE 1846.

NYHED! VICTORY HT. Verdens mest lysstærke kikkert i premium klassen.

VICTORY HT kikkerterne i premium klassen giver mulighed for at opleve naturen i en helt ny dimension, med 95% lystransmission. Dette tal er revolutionerende, og det er resultatet af et helt nyt optisk koncept fra Carl Zeiss. Med SCHOTT HT glas, Carl Zeiss T* coating og Abbe-König prismer giver det VICTORY HT sin enestående lystransmission og kontrast, og derfor forlænges observeringstiden markant.

Fås i 8 x 42 til vejl. udsalgspris 16.290,- kr. og i 10 x 42 til vejl. udsalgspris 16.690,- kr.

www.zeiss.dk/sportsoptik

We make it visible.